

شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌نگاری (مطالعه موردی: شهرستان نیشابور)

زهرا مظفری *

مریم قاسمی **

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۸

سال پنجم، شماره ۱۷، بهار ۱۴۰۳

چکیده

به دلیل ماهیت پایداری و پیچیدگی سیستم گردشگری و اثرپذیری بالای آن از روندها، اتفاق‌ها و تغییرات محیط پیرامون، شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی شهرستان نیشابور با رویکرد آینده‌نگاری ضروری است. این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری شامل ۶۰ نفر از متخصصان و کارشناسان ارشد گردشگری روستایی است. در این مطالعه، ۶۶ پیشران در چارچوب تحلیل محیطی PESTEL در سه سطح محلی، ملی و بین‌المللی شناسایی شده‌اند. از مجموع ۶۶ پیشران، ۱۶ پیشران به‌عنوان نیروهای محرک در شش بعد شناسایی شدند. در بین عوامل سیاسی، تحریم‌های اقتصادی و سیاسی با میانگین اثرگذاری ۴/۶۸، در بین عوامل اقتصادی، نرخ بالای تورم و رکود اقتصادی طولانی‌مدت با ۴/۹۳، در بین عوامل اجتماعی، امنیت در مقاصد گردشگری روستایی با ۴/۷۰، در بین عوامل تکنولوژیک، ارتقاء کمیّت و کیفیت دسترسی به ICT و امکانات مخابراتی با ۴/۵۷، در بین عوامل

* دانش‌آموخته دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

** استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه

فردوسی مشهد، مشهد، ایران (نویسنده مسئول). Email: magh30@um.ac.ir

محیطی، اتخاذ سیاست‌های محیطی مناسب در مقاصد گردشگری روستایی با تأکید بر گردشگری پایدار با ۴/۹۷ و در بین عوامل قانونی، توجه ویژه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به روستاهای مقصد/هدف گردشگری با ۴/۷۳ به‌عنوان مهمترین پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی شناسایی شدند. بی‌شک موفقیت در دستیابی به اهداف همه‌جانبه گردشگری پایدار روستایی شهرستان نیشابور در آینده، وابسته به تعامل مؤثر بین پیشران‌های کلیدی به‌صورت سیستماتیک است تا تعادل و پایداری طولانی‌مدت را در همه ابعاد و سطوح تضمین کند.

واژه‌های کلیدی: گردشگری پایدار، مقاصد گردشگری روستایی، اثرگذاری و عدم قطعیت، تحلیل محیطی PESTEL، شهرستان نیشابور
طبقه‌بندی JEL: Z13, R58, R11, Q1

مقدمه و بیان مسئله

در دهه‌های اخیر در اغلب کشورهای جهان، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی مورد توجه قرار گرفته است و در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته به یکی از نیروهای اصلی برای رشد اقتصادی تبدیل شده است (آرام و پاراماتی^۱، ۲۰۱۶: ۱۱۱-۱۱۲). گردشگری روستایی از یک سو با فراهم کردن فرصت‌های جدید برای بسیاری از روستاها به‌عنوان وسیله‌ای که به جامعه روستایی حیات دوباره می‌دهد، محسوب شده و از سوی دیگر، توسعه بدون برنامه‌ریزی آن سبب آسیب‌های اجتماعی و زیست‌محیطی در سکونت‌گاه‌های روستایی می‌شود (مارتینز و همکاران^۲، ۲۰۱۹: ۱۶۶-۱۶۵)؛ لذا استراتژی‌های توسعه معتبر تأکید دارند که مقاصد روستایی باید در مورد مسائل احتمالی زیست‌محیطی و همچنین مشکلات اقتصادی و اجتماعی مراقب باشند؛ زیرا محیط روستایی به‌ویژه نسبت به توسعه گردشگری شکننده و حساس است (آیهان و همکاران^۳، ۲۰۲۰: ۲).

توسعه گردشگری در روستاها تحت تأثیر پنج عامل کلیدی به‌عنوان مکانیسم کلی جهانی: اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، محیطی و فناورانه (اودیک و اسملنسکا، ۲۰۱۷: ۷) بوده و مستلزم داشتن دورنما در ابعاد مختلف و در سطوح مختلف منطقه‌ای، ملی و

-
1. Alam & Paramati
 2. Martínez et al
 3. Ayhan et al

بین‌المللی و قرارداد آن در فرآیند خط‌مشی‌گذاری است. در حقیقت، توسعه پایدار بر ایجاد جامعه‌ی رؤیایی، مافوق جامعه‌ی امروزی تأکید دارد و در تلاش است تا آن را برای نسل‌های آینده به واقعیت تبدیل کند (انبارلو و سیم‌چی، ۱۳۹۵: ۱-۲). همچنین باتوجه به تغییر و تحول، پیوستگی و برهم‌کنش نیروهای تأثیرگذار بر توسعه روستایی، روش‌های متعارف سیاست‌گذاری (زمینه‌محور، داده‌بنیاد و...) به‌دلایلی همانند مؤلفه‌نگاری و یا تحلیل مؤلفه‌های مؤثر و رویکردبخشی، مقطع‌نگری، گذشته‌نگری همراه با قاطعیت‌گرایی، خطی‌نگری، فروکاست‌نگری (توصیف کل بر مبنای جزئیات) و... از توانایی لازم برای تبیین راهبردهای بهسازی و هدایت نظام‌مند و جامع منظومه‌ی متکثر، متنوع، چندسطحی، چندنهادی، چندکارکردی و پویای توسعه پایدار گردشگری روستایی برخوردار نیستند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۳: ۲). آینده‌نگاری صنعت گردشگری می‌تواند در تعیین محورهای استراتژیک صنعت گردشگری، به‌خصوص گردشگری روستایی، واکنش مناسب و به‌موقع به نیازها، تحولات و چالش‌های گردشگری روستایی، درک فرصت‌ها و تهدیدهای صنعت گردشگری روستایی در بلندمدت و سیاست‌گذاری پژوهشی و توسعه گردشگری و همچنین ایجاد یک نگاه جامع و استفاده از منابع و ظرفیت‌های مغفول در گردشگری مؤثر باشد (قنبری گردونک و همکاران، ۱۳۹۵: ۵). لازم به ذکر است که پیاده‌سازی تفکر توسعه پایدار گردشگری روستایی با استفاده از رویکرد آینده‌نگاری منطقه‌ای قابلیت تحقق پیدا می‌کند؛ زیرا تمام ویژگی‌های آینده‌نگاری شامل نظام‌مندی، مشارکتی‌بودن، آینده‌نگری، چشم‌انداز‌گرایی، هدف‌گرایی، بسیج نیروهای ذی‌مدخل و اشتراک اقدامات برای رسیدن به آینده مطلوب، مؤلفه‌های لازم و ملزوم برای رسیدن به توسعه پایدار گردشگری است و همین مهم باعث اشتراک مبنایی و رویکردی نظریات مطرح در این دوگانه آینده‌نگاری و توسعه پایدار گردشگری شده است (بزاززاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۹۵).

شهرستان نیشابور در استان خراسان رضوی و مجاورت شهرستان مشهد، با رتبه دوم به‌لحاظ جاذبه‌ها، در استان خراسان رضوی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است (پژوهشکده گردشگری، ۱۳۹۵). براساس آمار سازمان گردشگری شهرستان نیشابور، حدود ۴۲۰ هزار نفر گردشگر در بهار ۱۴۰۲ از اماکن مختلف شهرستان نیشابور بازدید کردند که از این تعداد تنها ۱۱ هزار و ۵۰۰ نفر از مسجد چوبی، ۳۰۰۰ نفر از موزه حیات‌وحش چشمه خسرو، ۳۶ هزار نفر از روستای گردشگری بوژان و ۱۳

هزار نفر از آبشار بار در مناطق روستایی بازدید کرده‌اند (سازمان گردشگری شهرستان نیشابور، ۱۴۰۲). اگرچه این شهرستان دارای جاذبه‌های گردشگری روستایی مطلوبی است؛ ولی متأسفانه در عمل درزمینه جذب گردشگر روستایی آنگونه که باید موفق عمل نکرده و از توان‌های مختلف روستاها درزمینه ارتقاء بخش گردشگری استفاده بهینه‌ای صورت نگرفته است. باتوجه به رقابت جهانی در جذب سرمایه و درآمد گردشگران و پتانسیل بالای شهرستان نیشابور در جذب گردشگر، به‌ویژه گردشگر روستایی، با بررسی پیشران‌های پیش روی گردشگری روستایی، می‌توان امیدوار بود که با برنامه‌های بلندمدت برای این صنعت به مزیت رقابتی و بازدهی مناسب دست یافت. باتوجه به آنچه مطرح شد، سؤال اصلی پژوهش به این صورت مطرح می‌شود: پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی در شهرستان نیشابور کدامند و نقش هریک از آنها در توسعه پایدار گردشگری روستایی به چه میزان ارزیابی می‌شود؟

مروری بر مبانی نظری و ادبیات تحقیق

در بین اشکال مختلف گردشگری، «گردشگری روستایی» یکی از انواع گردشگری است که با بسیاری از الگوهای دیگر گردشگری پیوند دارد؛ ولی وجه مشخصه آن، استقرار در نواحی روستایی است که میراث طبیعی و فرهنگی مناطق روستایی را دربر می‌گیرد (لانگ و نگوین^۱، ۲۰۱۸: ۱). باتوجه به تأثیرات منفی توسعه گردشگری در اجلاس ریو (۱۹۹۲)، به‌ویژه در قطعنامه ۲۱، رهیافت توسعه پایدار گردشگری (STD) از سوی WTO و WTTC ارائه شده است (اکبری سامانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۳). اغلب در توسعه پایدار گردشگری، گردشگری پایدار به‌عنوان رویکردی مثبت برای کاهش تنش‌هایی که نتیجه تعاملات پیچیده بین صنعت گردشگری، بازدیدکنندگان، محیط و جامعه به‌عنوان میزبان است، تعریف می‌شود (بسکویس^۲، ۲۰۰۸: ۱۲۴). باتوجه به اهمیت گردشگری، استفاده و اهمیت مطالعات آینده در این صنعت (پستما^۳، ۲۰۱۵: ۴۸) در دهه‌های اخیر از

-
1. Long & Nguyen
 2. Boskovic
 3. Postma

آینده‌نگاری در برنامه‌ریزی توسعه گردشگری با عنوان رویکرد «آینده‌نگاری گردشگری» استفاده گسترده‌ای صورت گرفته است. با تمرکز ویژه بر حیطه برنامه‌ریزی شهری و روستایی می‌توان آینده‌نگاری گردشگری را به‌عنوان تلاشی نظام‌مند برای مشاهده بلندمدت آینده علم، فناوری، اقتصاد و جامعه به‌منظور شناسایی گرایش‌های نوظهوری تعریف کرد و می‌توان انتظار داشت مهم‌ترین تغییرات را در حوزه گردشگری ایجاد کنند؛ بنابراین، آینده‌نگاری گردشگری شامل به‌کارگیری اصول کلی پیش‌بینی، مشارکت، شبکه‌سازی و بینش‌هایی در مقیاس جغرافیایی کوچک است که در آن همراهی عوامل، سرنوشت‌ساز هستند (جهانیان^۱، ۲۰۱۷:۲۹). در آینده‌نگاری توسعه پایدار گردشگری، هرگونه برنامه‌ریزی در آینده با رویکرد توسعه پایدار انجام شده و توجه اساسی آن به حفظ محیط‌زیست در کنار سود اقتصادی و حفظ محیط اجتماعی است (کیسی^۲، ۲۰۱۹:۲). موضوع آینده و شناخت بلندمدت آن در برنامه‌ریزی توسعه پایدار گردشگری در عصر حاضر که با خصیصه‌های عدم قطعیت، نوآوری و تغییر شناخته می‌شود و برنامه‌ریزان به‌طور فزاینده‌ای به دنبال به‌کارگیری اشکال مختلف رویکردهای آینده‌محور و برنامه‌ریزی راهبردی در جهت پاسخگویی به چالش‌های ایجادشده به‌واسطه تحولات معاصر، رقابت بین شهرها، دستور کار توسعه پایدار و... هستند، از اهمیت ضروری برخوردار است (محمدپور جابری، ۱۳۹۶:۲).

توسعه گردشگری با الگوهای آینده‌پژوهی عبارت است از مطلوبیت‌بخشیدن به زندگی روستایی در ابعاد گوناگون اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در افق‌های کوتاه، میان و بلندمدت که از طریق برنامه‌ریزی همه‌جانبه آینده‌های محتمل را بررسی می‌کند و بهترین آینده قابل برنامه‌ریزی را ارائه می‌دهد که از تحقق‌پذیری مطلوبی برخوردار باشند (فتحی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۵).

باتوجه به اهمیت موضوع گردشگری و آینده‌نگاری، در این زمینه در داخل و خارج کشور مطالعات کوناگونی به‌رشته تحریر درآمده است. معدنی و تقوی زیروانی (۱۴۰۱) در پژوهش «اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی» به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه

1. Jahanian
2. Kisi

زیرساخت‌های عمومی و بهداشتی، ایجاد امکانات زیرساختی حمل‌ونقل، هویت‌بخشی به جامعه محلی، افزایش امکانات تفریحی برای جامعه محلی، هویت‌بخشی به جامعه محلی و حفظ درآمد پایدار برای بلندمدت، دارای بیشترین تأثیر بر توسعه گردشگری هستند. مهدوی و جلال‌آبادی (۱۴۰۱) در «شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار منظومه روستایی شهرباک با رویکرد آینده‌پژوهی» به این نتیجه رسیده‌اند که فاکتورهای کلیدی مهم در بعد کالبدی؛ فاصله روستا از شهر اصلی، ایجاد زیرساخت‌ها، توسعه شبکه حمل‌ونقل ناحیه‌ای، در بعد مدیریتی؛ افزایش اعتماد، برنامه‌باوری و برنامه‌محوری منظومه، مسئولیت‌پذیری، در بعد اقتصادی؛ وضعیت امنیت و ثبات شغلی روستاییان، عوامل تأثیرگذاری بر آینده توسعه پایدار منظومه شهرباک هستند.

نظم‌فر و بخشی (۱۴۰۰) در «آینده‌پژوهی برنامه‌ریزی توسعه گردشگری استان اردبیل»، ۱۴ عامل کلیدی، از جمله طرح جامع گردشگری، رسانه‌ها، سیاست‌های تشویقی، سیاست‌های کلان دولت، توزیع امکانات، تأسیسات زیربنایی، مراکز تفریحی، افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری، مستعدبودن منطقه برای سرمایه‌گذاری گردشگری، برنامه‌ریزی، امکانات امنیتی، بودجه، وجود چشمه‌های آب گرم و معدنی، بهبود سیستم‌های اطلاع‌رسانی، همچون سایت و وبلاگ را در توسعه گردشگری استان اردبیل معرفی کرده‌اند. رحیمی و همکاران (۱۳۹۹) در «شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستاهای هدف گردشگری شهرستان سقز با رویکرد آینده‌پژوهی»، ده عامل اصلی کلیدی و تأثیرگذار را در آینده توسعه گردشگری روستاهای هدف گردشگری شهرستان سقز شناسایی کرده‌اند. از بین این عوامل، شرایط آب و هوایی و مشارکت و همبستگی، تأثیرگذارترین عوامل بودند. ایمانی و رضوی (۱۳۹۹) در «شناسایی پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار روستاهای بخش مرکزی شهرستان سرعین با رویکرد آینده‌پژوهی»، نشان داده‌اند از بین ۵۰ عامل، بهبود وضعیت معابر و راه‌های روستایی، امنیت و بازسازی آثار گردشگری، دارای تأثیرگذاری بالاتر و از اهمیت بیشتری برخوردار بوده‌اند.

سرائی و همکاران (۱۳۹۹) در «شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در گردشگری پایدار شهر تاریخی میبد و تدوین مطلوب‌ترین سناریو»، نشان داده‌اند که از میان ۱۴

عامل کلیدی، پیشران‌های حیاتی (جاذبه، تاریخ، اقتصاد، مدیریت و برنامه‌ریزی) به‌عنوان عوامل و پیشران‌های کلیدی توسعه صنعت گردشگری شهر میبد محسوب می‌شوند. ویسی و همکاران (۱۳۹۸) در «پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری نواحی روستایی بخش اورامان شهرستان سروآباد با تأکید بر آینده‌پژوهی»، نشان داده‌اند پیشران نامناسب بودن فضای کسب و کار روستایی به‌عنوان اثرگذارترین و پیشران ایجاد فرهنگ خوداشتغالی و کارآفرینی به‌عنوان اثرپذیرترین پیشران‌ها در توسعه پایدار آینده گردشگری منطقه شناخته شده‌اند. ده‌ده‌زاده سیلابی و احمدی‌فرد (۱۳۹۸) در «پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری شهرستان‌های استان مازندران با رویکرد آینده‌پژوهی»، در پنج حوزه مختلف اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، مدیریت و برنامه‌ریزی، زیرساختی- خدماتی و عوامل طبیعی نشان داده‌اند متغیرهای بخش زیرساختی و خدماتی بیشترین تأثیر را بر توسعه گردشگری مناطق مورد مطالعه و عوامل طبیعی، کمترین درجه تأثیرگذاری را به خود اختصاص داده‌اند.

فتحی‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) در «پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری روستایی روستای دیزباد علیا»، متعهدبودن نهادهای مسئول به وظایف قانونی خود در حوزه گردشگری روستایی و اجتناب از بوروکراسی اداری، اجرانشدن قوانین موجود و برخورد سلیقه‌ای با قوانین و سیاست‌های توسعه گردشگری روستایی، اعتقادداشتن به نوآوری در سیاست‌ها و مقررات مربوط به گردشگری روستایی، سرمایه‌گذاری محدود بخش دولتی و تمایل نداشتن بخش خصوصی به لحاظ سودآوری نامطلوب این بخش، استقبال محدود ساکنان محلی از گردشگران به‌هنگام بازدید از روستا، دارای بیشترین اثرگذاری مستقیم بر توسعه گردشگری روستای دیزباد علیا بوده‌اند. بهزادی (۱۳۹۷) در «شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری استان یزد با رویکرد آینده‌نگاری» نشان داد در مجموع، ۱۰ عامل سطح توسعه و وضعیت اقتصادی جامعه محلی، هدفمندکردن تخصیص اعتبارات توسعه توریسم، تورم، زیرساخت حمل‌ونقل، خدماتی، اطلاع‌رسانی هوشمند، خشکسالی و کاهش کیفی و کمی منابع آبی، امنیت، طرح جامع، سازمان‌های مردم‌نهاد و اصلح و توسعه روابط بین سازمانی، عوامل کلیدی بوده‌اند. الیس وانر و همکاران^۱ (۲۰۲۱) در

1. Wanner et al

مطالعه «آینده مراتع آلپ، توسعه کشاورزی یا گردشگری؟ تجربه‌هایی از کوهستان‌های آلپ واقع در آلمان»، نشان داده‌اند که علاقه به گسترش استفاده از گردشگری بسیار محدود است و جنبه‌های مالی تأثیر کمی در انگیزه اصلی مشارکت در توسعه گردشگری دارد؛ بنابراین، اعمال مدیریت توسط انجمن‌های مردمی محیط‌زیست و کشاورزان، ابتکارات جدید و پشتیبانی از جنبه‌های حقوقی، مدیریت بازدیدکنندگان، اطلاعات، شبکه‌سازی، انرژی و مدیریت آب برای حفظ این شکل پایدار گردشگری روستایی در منطقه مهم است.

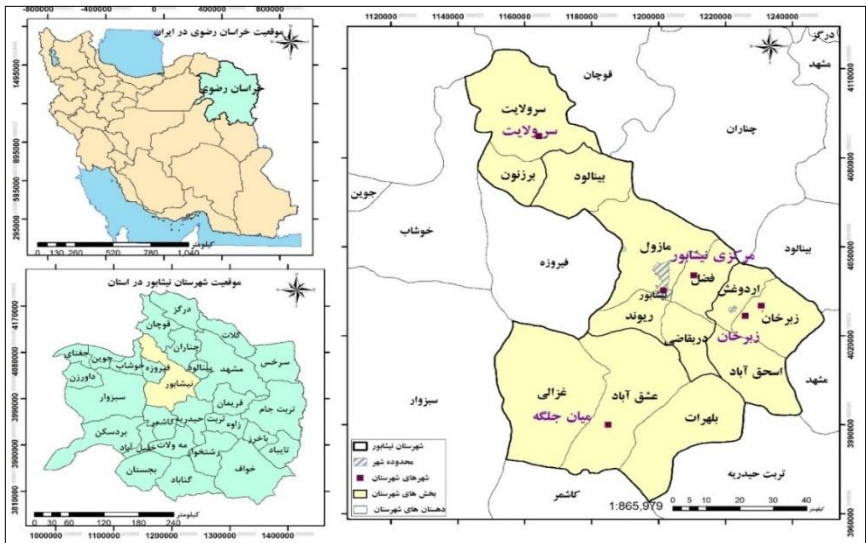
شامرا و همکاران^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «احیای صنعت گردشگری پس از پاندمی کووید ۱۹: چارچوبی مبتنی بر انعطاف‌پذیری»، به این نتیجه دست یافتند که واکنش‌های دولت، خلاقیت در تکنولوژی، حس تعلق و تقویت اعتماد به نفس دست‌اندرکاران این عرصه، چهار عامل مهم برای ایجاد انعطاف‌پذیری در صنعت گردشگری است. تکنولوژی و نوآوری‌ها در زمینه گردشگری، بیشترین مزیت را برای مقاصد گردشگری در جذب گردشگران آینده به همراه خواهد داشت. مای و اسمیت^۲ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «برنامه‌ریزی مبتنی بر آینده‌پژوهی در راستای توسعه گردشگری با استفاده از سیستم مدل‌سازی پویا، جزیره کتا ویتنام»، به این نتیجه دست یافتند که مسیر توسعه گردشگری در جزیره کتا پایدار نبوده و مشکلاتی از قبیل کمبود آب و تخریب محیط زیست بر اثر ازدحام بیش از حد جمعیت ممکن است در اوایل سال ۲۰۲۲، در این جزیره زنگ خطری برای توسعه گردشگری باشد.

مقاله حاضر، در حوزه شاخص‌ها و پیشران‌های کلیدی، سعی کرده است ترکیبی از شاخص‌هایی را که تاکنون در منابع داخلی و خارجی استفاده شده است، مورد استفاده قرار دهد و تقریباً همه شاخص‌های مهم در این زمینه را احصاء کرده و مورد بررسی، تجزیه و تحلیل قرار داده است. نقطه قوت دیگر این پژوهش این است که از یکی از جدیدترین روش‌ها؛ یعنی روش آینده‌پژوهی را برای تعیین پیشران‌ها استفاده کرده است که از روش سناریوی ماتریس استفاده شده است. همچنین مقیاس این کار، در سطح شهرستان است؛ آن‌هم در یکی از مهمترین و گردشگرپذیرترین شهرستان‌های استان خراسان رضوی که پتانسیل‌های زیادی در زمینه گردشگری روستایی دارد.

-
1. Sharma et al
 2. Mai & Smith

محدوده مورد مطالعه

شهرستان نیشابور بین $۵۸^{\circ} ۱۹'$ تا $۵۹^{\circ} ۳۰'$ طول جغرافیایی و $۳۵^{\circ} ۴۰'$ تا $۳۶^{\circ} ۳۹'$ عرض جغرافیایی قرار گرفته است. رشته کوه‌های بینالود به صورت نواری در جهت شمال غربی-جنوب شرقی، شهرستان نیشابور را از شهرستان‌های مشهد، چناران و قوچان جدا می‌سازد. این شهرستان در حال حاضر دارای ۷ شهر، ۴ بخش، ۱۳ دهستان، ۹۶۲ آبادی (۴۱۸ آبادی دارای سکنه و ۵۴۴ آبادی خالی از سکنه) است و شهر نیشابور در مرکز هندسی شهرستان واقع شده است (سالنامه آماری استان خراسان رضوی، ۱۳۹۵). از روستاهای هدف گردشگری شهرستان می‌توان به بوژان، دیزباد، فوشنجان، برفریز، گرینه، کلیدر، سوقند و میرآباد اشاره کرد که از سال ۱۳۹۵ در راستای توسعه گردشگری روستایی اقدام به ایجاد بومگردی شده است.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی شهرستان نیشابور در استان خراسان رضوی و کشور

روش‌شناسی و روش تحقیق

پژوهش حاضر در چارچوب پارادایم پراگماتیسم یا مکتب اصالت عمل تدوین شده است. رویکرد پژوهش، استقرایی است و نوع پژوهش از نظر هدف، توسعه‌ای-راهبردی و از نظر ماهیت و روش، توصیفی-تحلیلی است. اگرچه هیچ چارچوب عملی

مشخصی برای اطمینان یافتن از پوشش کامل نیروهای محیطی وجود ندارد؛ اما یکی از راه‌های مفید برای بررسی میزان پوشش نیروهای کلیدی، تحلیل محیطی PESTEL است که در آن، نیروهای محیطی در ابعاد سیاسی (P)، اقتصادی (E)، اجتماعی (S)، تکنولوژیکی (T)، محیطی (E) و قانونی (L) سازمان‌دهی می‌شوند. این چارچوب می‌تواند با در نظر گرفتن نیروها در بعد کوچک و کلان و از دیدگاه منطقه‌ای در ابعاد محلی، ملی و بین‌المللی شکل گیرد که افکار را در دو جهت ذیل سازمان‌دهی می‌کند:

✓ نیروهای کوچک محیطی: این نیروها در جهت مطالعه گردشگری روستایی شهرستان مورد توجه هستند.

✓ هدایت‌کننده‌های کلان محیطی: این نیروها بزرگ و گاهی جهانی نیز هستند.

در این پژوهش، ۶۶ عامل مؤثر در توسعه صنعت گردشگری روستایی شهرستان نیشابور در سه سطح محلی، ملی و بین‌المللی شناسایی شدند. انتخاب سه سطح در آینده‌پژوهی مزایای مختلفی دارد. در سطح محلی، با در نظر گرفتن ویژگی‌ها و نیازهای منحصربه‌فرد یک جامعه یا منطقه خاص، امکان تحلیل دقیق‌تر و خاص‌تری از سناریوهای آینده فراهم می‌شود. آینده‌پژوهی در سطح ملی، چشم‌انداز وسیع‌تری ارائه می‌دهد و امکان بررسی روندها، چالش‌ها و فرصت‌هایی را فراهم می‌کند که از مرزهای محلی فراتر رفته و بر منطقه جغرافیایی بزرگتری تأثیر می‌گذارند. در این مقیاس، آینده‌پژوهی بینش‌هایی را در مورد روندها، سیاست‌ها و استراتژی‌های کلی ارائه می‌دهد که کل کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و هم‌سویی آرمان‌های محلی را با اهداف و اولویت‌های ملی تسهیل می‌کند. در سطح بین‌المللی نیز اهداف، اولویت‌ها و سیاست‌های بین‌المللی مؤثر بر سطح ملی بررسی می‌شود. با ادغام این سه سطح، آینده‌پژوهی می‌تواند دیدگاهی جامع و به‌هم‌پیوسته از آینده ایجاد کند و اطمینان حاصل کند که فرآیندهای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری در مقیاس‌های مختلف حکمرانی و توسعه به‌خوبی آگاه و هم‌سو هستند. شاخص‌های این مطالعه در سه بعد از طریق مطالعات اسنادی (بررسی طرح‌های آمایش استان خراسان رضوی و شهرستان نیشابور، طرح آمایش گردشگری استان خراسان رضوی، مطالعات انجام‌شده در پژوهشکده گردشگری جهاد دانشگاهی مشهد، اسناد موجود در سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان و شهرستان در مورد گردشگری

شهرستان نیشابور، مصاحبه با صاحبان کسب‌وکارهای گردشگری روستایی شهرستان نیشابور و برخی از متولیان امر گردشگری در شهرستان و همچنین بررسی مطالعات صورت گرفته در ارتباط با گردشگری شهرستان نیشابور، شناسایی شد. جامعه آماری پژوهش افرادی هستند که به‌عنوان مدیر اجرایی در محدوده مورد مطالعه مشغول به فعالیت هستند و پیرامون مسائل گردشگری روستایی از تجربیات و تخصص لازم برخوردارند. ابزار پژوهش از طریق نمونه‌گیری غیرتصادفی و هدفمند در اختیار ۶۰ نفر از کارشناسان و مدیران ارشد گردشگری قرار گرفت تا عوامل را در دو بعد «درجه تأثیرگذاری» و «درجه عدم قطعیت» ارزیابی کنند.

جدول ۱. فراوانی پیشران‌های شناسایی شده هریک از ابعاد مورد بررسی به تفکیک سطح بین‌المللی، ملی و محلی

شاخص	بعد	بین‌المللی	ملی	محلی	کل
Political	سیاسی	۴	۲	۱	۷
Economical	اقتصادی	۲	۶	۳	۱۱
Social	اجتماعی	۴	۸	۴	۱۶
Tecnological	تکنولوژیک	۱	۳	۲	۶
Environmental	محیطی	۲	۶	۶	۱۴
Legal	قانونی	۲	۸	۲	۱۲
جمع کل		۱۵	۳۳	۱۸	۶۶

در نهایت برای اینکه نیروهای کلیدی به‌درستی شناسایی شوند، از ماتریس اثرگذاری/بی‌ثباتی استفاده شد و عواملی که دارای اثرگذاری زیاد و عدم قطعیت زیاد بودند، به‌عنوان پیشران‌های بحرانی تعیین شدند. عوامل اولیه شناسایی شده به‌کمک تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی قرار گرفتند. مطابق جدول (۲)، مقدار T-Value در تمامی شاخص‌ها بالاتر از ۱/۹۶ است که حاکی از تأیید روایی در سطح اطمینان ۹۵ درصد است.

جدول ۲. نتایج بارهای عاملی مرتبه دوم و سوم عوامل شناسایی شده در چارچوب تحلیل محیطی

PESTEL

T-value	ضریب مسیبر	شاخص (مرتبه دوم)	T-value	ضریب مسیبر	مرتبه سوم
۲۷/۰۸	۰/۷۹۲	ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و تأکید بر اقتصاد درون‌نگر و کاستن از سهم درآمدهای نفتی در توسعه پایدار	۱۶/۸۹۶	۰/۷۳۳	سیاسی
۷/۰۷	۰/۴۴۵	سیاست‌های تبلیغاتی منفی جهانی علیه ایران و بی‌توجهی ایران به اتخاذ سیاست‌های خنثی‌کننده در این ارتباط			
۱۶/۰۷	۰/۷۲۲	تضادها و اختلافات ایدئولوژیک ایران با کشورهای مختلف، از جمله کشورهای همسایه			
۶۷/۸۶	۰/۹۰۲	تحریم‌های اقتصادی و سیاسی شورای امنیت سازمان ملل، اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا و تبعات گسترده آن در عرصه گردشگری			
۹/۴۴	۰/۵۹۵	تعاملات بین‌المللی ایران در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی در زمینه‌های مختلف، خصوصاً در عرصه گردشگری			
۵۳/۰۴	۰/۸۸۸	سهم ایران از گردشگران بین‌المللی و به تبع آن، سهم پایین ایران از درآمد جهانی گردشگری			
۹/۷۳	۰/۶۰۶	عملکرد متولیان استان در زمینه اخذ سیاست‌های راهبردی مناسب در زمینه توسعه گردشگری روستایی در سطح بین‌المللی	۳۳/۷۶۳	۰/۷۷۶	اقتصادی
۲/۱۹۷	۰/۸۴۷	ملموس بودن منافع گردشگری روستایی برای روستائیان			
۴/۳۲	۰/۳۲۳	بهبود کیفیت محصولات ارائه شده به گردشگران و عدم ارائه محصول گردشگری خاص در مقاصد گردشگری روستایی برای افزایش وفاداری گردشگران			
۲۲/۱۳	۰/۸۳۳	توسعه و تقویت کسب‌وکارهای گردشگری در نواحی روستایی و عدم تنوع‌بخشی فعالیت‌های اقتصادی در مقاصد گردشگری روستایی			
۱۰/۲۹	۰/۷۲۹	بازاریابی و تبلیغات مناسب در ارتباط با ظرفیت‌های گردشگری روستایی ایران در عرصه بین‌المللی			
۱۶/۰۶	۰/۵۱۵	جذب حداکثری سرمایه‌گذاری‌های خارجی در صنعت گردشگری			
۹/۹۱	۰/۸۱۶	نرخ بالای تورم و رکود اقتصادی طولانی مدت	۵/۷۵	۰/۵۱۹	پایین‌نگه‌داشتن نرخ ارز در کشور و تبعات منفی ناشی از آن

مرتبه سوم	ضریب مسیبر	T-value	شاخص (مرتبه دوم)	ضریب مسیبر	T-value
اجتماعی	۰/۶۲۰	۱۱/۳۴۱	توجه دولت به ظرفیت‌های صنعت گردشگری و درآمد پایین دولت از صنعت گردشگری	۰/۸۰۲	۱۶/۴۴۴
			محدودیت مالی ارگان‌های متولی گردشگری تحت تأثیر تحریم‌های اقتصادی و تأثیر منفی آن بر صنعت گردشگری	۰/۷۲۹	۱۰/۱۲۹
			ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری در گردشگری روستایی	۰/۴۸۶	۱۱/۲۸۸
			سرمایه‌گذاری و تخصیص اعتبارات دولتی در زمینه گردشگری روستایی	۰/۵۷۷	۴/۶۶۳
			برگزاری تورهای گردشگری به مقاصد گردشگری روستایی	۰/۸۴۱	۲۴/۴۴۴
			برخورداری نواحی روستایی از جاذبه‌های متنوع فرهنگی منحصربه‌فرد که برای گردشگران بین‌المللی جذابیت بالایی دارد	۰/۷۱۸	۱۱/۸۰۰
			وجود جاذبه‌های گردشگری تاریخی با قدمت بالا در روستاها	۰/۸۳۶	۳۳/۵۰۰
			برپایی جشنواره‌های مختلف و برپایی نمایشگاه و کارگاه‌های مختلف (فیروزه تراشی و...)	۰/۸۴۲	۱۵/۵۵۲
			حفظ و احیاء آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی خاص	۰/۷۶۵	۱۱/۱۲۱
			امنیت در مقاصد گردشگری روستایی	۰/۸۱۵	۱۳/۱۱۳
			بالا بودن روحیه گردشگرپذیری روستائیان در شهرستان نیشابور	۰/۷۳۵	۹/۴۳۱
			بی‌توجهی به مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی گردشگری	۰/۸۲۹	۱۵/۱۱۹
			وجود نیروی انسانی فعال در بخش گردشگری روستایی در زمینه‌های مختلف از جمله بازاریابی، راهنمای گردشگر، ارائه خدمات کارآمد به گردشگران و...	۰/۷۷۶	۱۱/۵۵۵
			تنوع بخشی به محصولات و جاذبه‌های گردشگری روستایی از طریق ایجاد جاذبه‌های ثانویه گردشگری مانند موزه‌های محلی، مراکز خرید و بازارهای جذاب و متنوع محلی در مقاصد گردشگری روستایی و...	۰/۷۲۵	۱۰/۳۳۵
			وجود نهادهای مردمی، NGOها، تعاونی‌های روستایی فعال در زمینه گردشگری	۰/۸۴۴	۲۴/۷۷۳
پایین بودن سطح و میزان تخصص منابع انسانی فعال در سازمان‌های متولی گردشگری	۰/۸۱۵	۱۴/۵۵۲			

مرتب‌ب‌سوم	ضرب‌مسب‌ر	T-value	شاخص (مرتبه دوم)	ضرب‌مسب‌ر	T-value
	۰/۷۴۳	۱۱/۲۱	شرکت فعال ایران در نمایشگاه‌ها و همایش‌های تخصصی بین‌المللی به‌منظور معرفی ظرفیت‌های گردشگری روستایی کشور		
	۰/۸۱۷	۱۸/۹۵	گسترش پاندومی کرونا و ورود آسیب جدی به صنعت گردشگری در دنیا و کاهش شدید ورود گردشگر خارجی به کشور		
	۰/۸۲۱	۲۱/۹۴	روند کند واکسیناسیون و به‌تبع آن، به‌تعویق‌افتادن رونق گردشگری در کشور		
	۰/۸۰۶	۱۲/۷۵	باور مقامات و نهادهای تصمیم‌گیر ایران به فواید و اثرات گردشگری، به‌ویژه گردشگری روستایی در عمل		
	۰/۹۵۶	۱۳/۷۳	ارتقاء کمیت و کیفیت دسترسی به ICT و امکانات مخابراتی		
	۰/۴۳	۴/۳۵	بهره‌مندی مقاصد گردشگری روستایی از اینترنت پرسرعت تلفن همراه		
	۰/۹۳۷	۷۴/۹۶	برخوداری مقاصد گردشگری روستایی از وب‌سایت‌های تخصصی و به‌روز جهت ارائه خدمات و اطلاعات به گردشگران	۰/۶۷۴	۱۰/۶۴۹
	۰/۵۰۶	۹/۰۳	تجهیز و دسترسی مقاصد گردشگری روستایی به خدمات الکترونیک از جمله دستگاه‌های پرداخت الکترونیک و...		
	۰/۴۶۲	۵/۴۱	ارائه خدمات آنلاین به گردشگران مقاصد روستایی و رزرواسیون قبل از سفر در سطح بین‌المللی		
	۰/۹۲۱	۳۹/۰۲	وجود بانک اطلاعاتی گردشگری روستایی در سطح ملی و وجود خلاء آماری عمیق در زمینه عرضه و تقاضای گردشگری روستایی و ...		
	۰/۶۸۴	۱۱/۸۱	برخورداری روستاهای شهرستان از جاذبه‌های متنوع طبیعی گردشگری		
	۰/۷۱۹	۱۳/۳۸	تقویت تسهیلات و زیرساخت‌های توسعه‌ای و عمومی در روستاهای مقصد گردشگری		
	۰/۷۴۹	۱۵/۳۳	وجود جلوه‌های کالبدی اصیل و سنتی در روستاها مانند کوچه‌باغ‌ها، معماری، تک بناها، بافت مسکونی و...		
	۰/۷۸۳	۲۰/۱۸	همجواری با بازارهای مهم گردشگری استان	۰/۷۷۲	۱۳/۶۱۴
	۰/۷۹۷	۲۰/۹۶	ایجاد مراکز اقامتی مناسب نظیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی، امکان استفاده از ظرفیت منازل روستایی برای اقامت و افزایش ماندگاری گردشگران در برخی مقاصد گردشگری روستایی		

تکنولوژیک

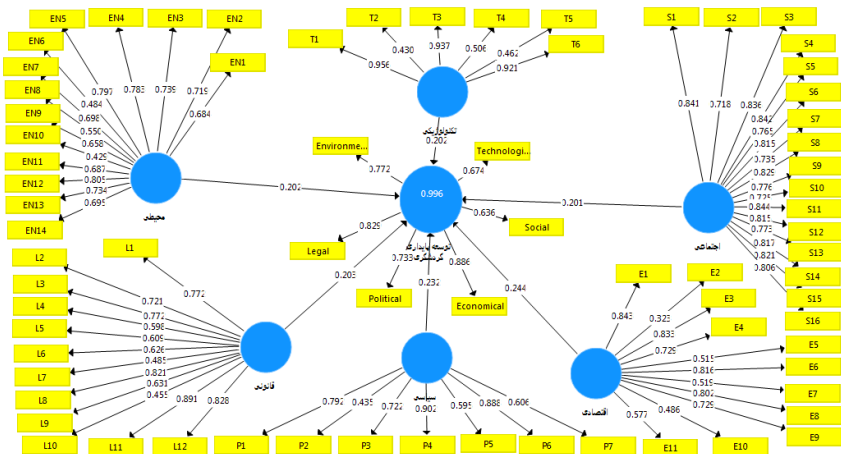
محیطی

مرتبه سوم	ضریب مسیبر	T-value	شاخص (مرتبه دوم)	ضریب مسیبر	T-value
قانونی	۰/۸۲۹	۱۸/۴۲۴	مستعدبودن برخی از روستاهای شهرستان جهت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در زمینه گردشگری روستایی	۰/۴۸۴	۶/۲۱
			ظرفیت بالای روستاهای دامنه جنوبی ارتفاعات بینالود شهرستان نیشابور در توسعه فعالیت‌های گردشگری کشاورزی	۰/۶۹۸	۱۰/۲۴
			بالابردن کیفیت محیطی و کالبدی روستاهای مقصد گردشگری	۰/۱۰۵۵	۷/۵۱
			وجود زیرساخت‌های مطلوب حمل و نقل زمینی در مقاصد گردشگری روستایی	۰/۶۵۸	۱۰/۹۰
			توجه به حفاظت محیطی در توسعه گردشگری روستایی	۰/۴۲۹	۵/۴۹
			استفاده و بهره‌برداری درست از ظرفیت‌های گردشگری روستایی شهرستان	۰/۶۸۷	۱۳/۱۵
			اتخاذ سیاست‌های محیطی مناسب در مقاصد گردشگری روستایی با تأکید بر گردشگری پایدار	۰/۸۰۵	۲۰/۰۲
			اتخاذ سیاست‌های مطلوب بین‌المللی در جهت توسعه پایدار گردشگری و پیوستن به کنوانسیون‌های بین‌المللی	۰/۷۳۴	۱۴/۳۳
			گرمایش زمین و افزایش دما، کاهش بارندگی، ادامه خشکسالی و کاهش منابع آب، کاهش سطح مزارع و باغات و در نتیجه تحلیل‌رفتن چشم‌اندازهای زیبا در نواحی روستایی	۰/۶۹۵	۱۳/۹۲
			ثبت ۱۲۰ اثر تاریخی، ۲ جاذبه طبیعی و ۳ جاذبه فرهنگی در فهرست آثار ملی کشور	۰/۷۷۲	۱۵/۶۸
			تهیه طرح تفصیلی ویژه روستاهای مقصد گردشگری شهرستان و عدم برنامه‌ریزی در مقاصد گردشگری روستایی با هدف ایجاد فضای تفریحی و بالابردن سطح جذابیت محیطی	۰/۷۲۱	۱۱/۵۳
			مسیریابی مطلوب آزادراه حرم تا حرم در حوزه جغرافیایی شهرستان نیشابور	۰/۷۷۲	۱۶/۸۶
تدوین سند راهبردی توسعه گردشگری روستایی در سطح استان	۰/۵۹۸	۷/۲۳			
توجه به گردشگری روستایی در اسناد بالادستی مثل برنامه توسعه هفتم اقتصادی - اجتماعی کشور و طرح‌های آمایش گردشگری استان و...	۰/۶۰۹	۶/۵۹			
انعقاد تفاهم‌نامه‌های همکاری با برخی کشورها در زمینه گردشگری	۰/۶۲۶	۸/۳۹			

T-value	ضریب مسنبر	شاخص (مرتبه دوم)	T-value	ضریب مسنبر	مرتبه سوم
۴/۷۴	۰/۴۸۵	در دست تدوین و اجرایی کردن سند جامع و راهبردی توسعه گردشگری روستایی			
۱۷/۵۴	۰/۸۳۱	توجه ویژه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به روستاهای مقصد/هدف گردشگری			
۷/۱	۰/۶۴۱	به کارگیری مدیران متخصص و باتجربه در صنعت گردشگری با تأکید بر گردشگری روستایی			
۳/۳۶	۰/۴۵۵	برنامه ریزی مناسب و در نظر گرفتن چشم انداز روشن در زمینه توسعه گردشگری روستایی			
۲۸/۲	۰/۸۹۱	استفاده مطلوب از ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در عرصه فعالیت‌های گردشگری روستایی			
۲۴/۵۱	۰/۸۴	محدودیت‌های قانونی در زمینه گردشگری			

مأخذ: علی‌دادی سلیمانی و زمانی ۱۳۹۷، دائی کریم‌زاده و همکاران ۱۳۹۲، نجفی چمازکی ۱۳۹۰، دهشیری ۱۳۹۳، سنگل و شریفی‌نیا ۱۳۹۵، امین بیدختی و نظری ۱۳۸۸، ویسی و مهماندوست ۱۳۹۴، حسنی و رحیم‌زاده ۱۳۹۸، حیدرزاده دهکردی و همکاران ۱۳۹۶، طالبی دادوکلاسی و زالی ۱۳۹۶، مظلومی و جلالی ۱۳۹۱، حیدری ساریان ۱۳۹۶، تقی‌زادگان ۱۳۹۳، محمدی و همکاران ۱۳۹۸، حسینی ماچک‌پشتی و همکاران ۱۳۹۲، دلاور و همکاران ۱۳۹۳، کوهی و همکاران ۱۳۹۲، بهزادی و همکاران ۱۳۹۷، شاه‌آبادی و سیاح ۱۳۹۲، تقدیسی و همکاران ۱۳۹۴، معادی ۱۳۹۱، یوسفی ۱۳۸۹، حاجی‌نژاد و همکاران ۱۳۹۵، لطفی عاقل و همکاران ۱۳۹۸، بورقانی فراهانی و همکاران ۱۳۹۲، ایمانی و همکاران ۱۳۹۷، قاسمی یاقوز اجاج و همکاران ۱۳۹۶، لحمیان و همکاران ۱۳۹۲، مروت و همکاران ۱۳۹۷، پورامرایی و همکاران ۱۳۹۴، شفیع و همکاران ۱۳۹۶، بالگلو و برنبرگ^۱، ۲۰۱۳، بوش و همکاران^۲ ۲۰۱۲، موحدی و همکاران^۳ ۲۰۲۰، ویکنس^۴ ۲۰۰۸، چادری و گوپتا^۵ ۲۰۱۵، تولون بسرا و همکاران ۲۰۱۶^۶، بلیج و همکاران ۲۰۱۶^۷، پیرس^۸ ۲۰۱۰، دیدیودی^۹ ۲۰۱۶.

1. Baloglu and Bringberg
2. Bush., Hanley., and Colombo
3. Movahedi et al
4. Wickens
5. Chaudhry and Gupta
6. Tolon-Becerra et al
7. Belij et al
8. Pearce
9. Dwivedi

شکل ۲۰. ضرایب مسیر و بار عاملی
 مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

مطابق الگوریتم PLS در جدول (۴)، تمامی متغیرها دارای آلفای کرونباخ و پایایی مرکب بالاتر از ۰/۷ هستند که نشان‌دهنده مناسب بودن پایایی مدل مفهومی است. همچنین مقدار متوسط واریانس استخراجی (AVE) برای متغیرهای مکنون، بالاتر از ۰/۵ است؛ بنابراین روایی همگرایی و همگون مدل‌های اندازه‌گیری نیز مطلوب است.

جدول ۰. گزارش معیار آلفای کرونباخ پایایی ترکیبی و روایی همگرا از دیدگاه خبرگان دانشگاهی و اجرایی

شاخص	میانگین واریانس استخراجی AVE	پایایی ترکیبی CR	پایایی همگون rho	آلفای کرونباخ
سیاسی	۰/۵۲۳	۰/۸۸	۰/۸۶۲	۰/۸۳۶
اقتصادی	۰/۵۵	۰/۸۹۵	۰/۸۸۸	۰/۸۶۶
اجتماعی	۰/۶۳۸	۰/۹۶۶	۰/۹۶۷	۰/۹۶۳
تکنولوژیکی	۰/۵۴۹	۰/۸۶۸	۰/۸۸	۰/۸۰۱
محیطی	۰/۵۶۹	۰/۹۲۳	۰/۹۱۸	۰/۹۱
قانونی	۰/۵۸۶	۰/۹۱۶	۰/۹۲۲	۰/۸۹۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

یافته‌های پژوهش

براساس جدول (۴)، ۴۶/۷ درصد پاسخگویان زن و ۵۳/۳ درصد، مرد بوده‌اند. از نظر گروه سنی، ۵۳/۳ درصد ۳۶ ساله هستند. از نظر مقطع تحصیلی، بیشترین فراوانی مربوط به دکتری با ۵۳/۳ درصد است. حداقل مدرک تحصیلی این افراد لیسانس است. از نظر سازمان مربوطه، ۴۳/۳ درصد شاغل در دانشگاه و مراکز آموزشی مربوطه، ۴۰ درصد شاغل در سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و ۱۶/۷ درصد در ادارات دولتی (فرمانداری، شهرداری و...) شاغل هستند.

جدول ۰. مشخصات فردی (کارشناسان و مدیران ارشد گردشگری)

متغیرها	سطح متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۳۲	۵۳/۳
	زن	۲۸	۴۶/۷
سن	۳۰-۲۱	۶	۱۰
	۴۰-۳۱	۳۲	۵۳/۳۳
	۵۰-۴۱	۱۶	۲۶/۶۷
مقطع تحصیلی	لیسانس	۱۶	۲۶/۷
	فوق لیسانس	۱۶	۲۰
	دکتری و بالاتر	۳۲	۵۳/۳
سازمان یا اداره مربوطه	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری	۲۴	۴۰
	دانشگاه و مراکز آموزشی	۲۶	۴۳/۳
	ادارات دولتی (فرمانداری، شهرداری و...)	۱۰	۱۶/۷
جمع		۶۰	

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

میزان تأثیرگذاری و عدم قطعیت پیشران‌های کلیدی توسعه پایدار گردشگری روستایی

۱. اثرگذاری و عدم قطعیت عوامل سیاسی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

میانگین ارزیابی خبرگان اجرایی و دانشگاهی از اثرگذاری ۷ عامل سیاسی بر توسعه

پایدار گردشگری روستایی در طیف لیکرت ۳/۷۰ با انحراف معیار ۰/۹۲۶ است. در بین عوامل بین‌المللی این بعد «تحریم‌های اقتصادی و سیاسی شورای امنیت سازمان ملل، اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا و تبعات گسترده آن در عرصه گردشگری» با میانگین ۴/۶۸ و در میان عوامل محلی: «عملکرد متولیان استان در زمینه اخذ سیاست‌های راهبردی مناسب در زمینه توسعه گردشگری روستایی» با میانگین ۳/۹۷، بیشترین اثرگذاری را بر توسعه پایدار گردشگری روستایی دارند. میانگین عدم وقوع عوامل سیاسی شناسایی‌شده در توسعه پایدار گردشگری، ۳/۷۹ با انحراف معیار ۰/۸۳ است. در بین عوامل شناسایی‌شده، وضعیت آینده و احتمال وقوع «تحریم‌های اقتصادی و سیاسی شورای امنیت سازمان ملل، اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا و تبعات گسترده آن در عرصه»، با میانگین ۴/۵۱ بالاترین ارزیابی را به خود اختصاص داده است (جدول ۵).

جدول ۵. عوامل سیاسی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

سطح	عوامل سیاسی	اثرگذاری				عدم قطعیت		
		میانگین	اسکوئر	آماره کای	معناداری	سطح	میانگین	اسکوئر
بین‌المللی	سیاست‌های تبلیغاتی منفی جهانی علیه ایران و بی‌توجهی ایران به اتخاذ سیاست‌های خنثی	۳/۴۳	۱۵/۱۴	۰/۰۰۴	۰/۰۰۰	۳/۶۰	۵۴/۹۱	۰/۰۰۰
	تضادها و اختلافات ایدئولوژیک ایران با کشورهای مختلف	۳/۶۰	۳۶/۴۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۳/۷۰	۵۱/۰۰	۰/۰۰۰
	تحریم‌های اقتصادی و سیاسی و تبعات گسترده آن در عرصه گردشگری	۴/۶۸	۱۸/۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۴/۵۱	۴۷/۲۶	۰/۰۰۰
	تعاملات بین‌المللی ایران در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی	۳/۶۳	۶۲/۹۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۳/۷۷	۹۶/۱۷	۰/۰۰۰
	سهم ایران از گردشگران بین‌المللی و به تبع آن، سهم ایران از درآمد جهانی گردشگری	۳/۲۰	۵۶/۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۳/۴۷	۳۰/۶۹	۰/۰۰۰

سطح	عوامل سیاسی	اثرگذاری			عدم قطعیت		
		میانگین	آماره کای اسکوتر	معناداری سطح	میانگین	آماره کای اسکوتر	معناداری سطح
ملی	ابلاغ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و تأکید بر اقتصاد درون‌نگر و کاستن از سهم درآمدهای نفتی در توسعه پایدار	۳/۸۳	۳۶/۷۱	۰/۰۰۰	۳/۸۰	۵۸/۳۴	۰/۰۰۰
محلی	عملکرد متولیان استان در زمینه اخذ سیاست‌های راهبردی مناسب در زمینه توسعه گردشگری روستایی در سطح بین‌المللی	۳/۹۷	۱۴/۰۰	۰/۰۰۳	۳/۹۰	۱۲/۶۳	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

۲. اثرگذاری و عدم قطعیت عوامل اقتصادی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

میانگین ارزیابی کارشناسان از اثرگذاری ۱۳ عامل اقتصادی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی در طیف لیکرت، معادل ۴/۲۳ با انحراف معیار ۰/۶۷ است. در بین عوامل مورد بررسی، «نرخ بالای تورم و رکود اقتصادی طولانی‌مدت» با میانگین ۴/۹۳، «محدودیت مالی ارگان‌های متولی گردشگری تحت تأثیر تحریم‌های اقتصادی و تأثیر منفی آن بر صنعت گردشگری» با میانگین ۴/۴۹، «سرمايه‌گذاري و تخصيص اعتبارات دولتي در زمينه گردشگری روستایی» با میانگین ۴/۴۵ و «بازاریابی و تبلیغات مناسب در ارتباط با ظرفیت‌های گردشگری روستایی ایران در عرصه بین‌المللی» با میانگین ۴/۴۴، دارای بیشترین اثرگذاری بر توسعه پایدار گردشگری روستایی هستند. میانگین عدم قطعیت مجموعه عوامل سیاسی شناسایی‌شده مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری، ۳/۳۴ با انحراف معیار ۰/۹۰ است. در بین عوامل ۱۳ گانه اقتصادی، وضعیت آینده و احتمال وقوع «نرخ بالای تورم و رکود اقتصادی طولانی‌مدت» با میانگین ۴/۵۵، بالاترین ارزیابی را به‌خود اختصاص داده است (جدول ۶).

جدول ۶. بررسی وضعیت اثرگذاری عوامل اقتصادی بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

سطح	عوامل اقتصادی	اثرگذاری			عدم قطعیت		
		میانگین	اسکوئر	آماره کای	میانگین	اسکوئر	آماره کای
بین المللی	جذب حداکثری سرمایه‌گذاری‌های خارجی در صنعت گردشگری	۳/۹۰	۲۸/۲۳	۰/۰۰۰	۳/۶۰	۸۷/۸۳	۰/۰۰۰
	بازاریابی و تبلیغات مناسب درارتباط با ظرفیت‌های گردشگری روستایی	۴/۴۴	۶۸/۹۴	۰/۰۰۰	۳/۹۰	۵۵/۷۱	۰/۰۰۰
	گسترش پاندومی کرونا و ورود آسیب جدی به صنعت گردشگری در دنیا	۳/۴۰	۱۶/۴۳	۰/۰۰۲	۳/۳۷	۵۵/۴۹	۰/۰۰۰
ملی	نرخ بالای تورم و رکود اقتصادی	۴/۹۳	۵۴/۹۱	۰/۰۰۰	۴/۵۵	۴۴/۰۶	۰/۰۰۰
	پایین‌نگه‌داشتن نرخ ارز در کشور و تبعات منفی ناشی از آن	۳/۷۷	۶۹/۰۹	۰/۰۰۰	۳/۳۳	۳۷/۸۳	۰/۰۰۰
	توجه دولت به ظرفیت‌های صنعت گردشگری و درآمد پایین دولت از صنعت گردشگری	۴/۳۷	۲۹/۱۷	۰/۰۰۰	۲/۷۰	۵۷/۰۰	۰/۰۰۰
	ریسک‌پذیری سرمایه‌گذاری در گردشگری	۴/۲۰	۶۹/۴۳	۰/۰۰۰	۳/۳۷	۲۸/۳۱	۰/۰۰۰
	روند کند واکسیناسیون	۳/۳۷	۲۰/۲۹	۰/۰۰۰	۳/۰۷	۲۷/۶۰	۰/۰۰۰
	محدودیت مالی ارگان‌های متولی گردشگری	۴/۴۹	۷۳/۰۶	۰/۰۰۰	۳/۹۳	۹۲/۰۶	۰/۰۰۰
	سرمایه‌گذاری و تخصیص اعتبارات دولتی	۴/۴۵	۵۴/۰۳	۰/۰۰۰	۳/۷۷	۱۱/۹۴	۰/۰۰۰
	ملموس بودن منافع گردشگری روستایی برای روستائیان شهرستان نیشابور	۴/۴۳	۲۹/۶۰	۰/۰۰۰	۲/۷۳	۳۳/۲۹	۰/۰۰۰
	بهبود کیفیت محصولات ارائه شده به گردشگران و ارائه محصول گردشگری خاص در مقاصد گردشگری روستایی شهرستان	۴/۰۷	۵۰/۲۶	۰/۰۰۰	۱/۸۷	۵۴/۹۷	۰/۰۰۰
توسعه و تقویت کسب و کارهای گردشگری در نواحی روستایی شهرستان نیشابور	۴/۴۱	۲۸/۳۱	۰/۰۰۰	۳/۶۷	۲۲/۵۷	۰/۰۰۰	

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

۳. اثرگذاری و عدم قطعیت عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

میانگین ارزیابی کارشناسان از اثرگذاری ۱۴ عامل اجتماعی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی، ۳/۸۴ با انحراف معیار ۰/۶۸ است. در بین عوامل اجتماعی، «امنیت در مقاصد گردشگری روستایی» با میانگین ۴/۷۰، «مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی گردشگری کشور» با میانگین ۴/۶۱ و «برپایی جشنواره‌های مختلف» و «برپایی نمایشگاه و کارگاه‌های مختلف» با میانگین ۴/۳۳، بیشترین اثرگذاری را بر توسعه پایدار گردشگری روستایی دارند. میانگین احتمال وقوع عوامل اجتماعی شناسایی شده، معادل ۳/۱۷ با انحراف معیار ۰/۸۲ است. وضعیت آینده و احتمال وقوع «امنیت در مقاصد گردشگری روستایی» با میانگین ۴/۵۸ و «مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی گردشگری» با میانگین ۴/۵۰، بالاترین ارزیابی را به خود اختصاص داده‌اند (جدول ۷).

جدول ۷. بررسی وضعیت اثرگذاری عوامل اجتماعی بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

سطح	عوامل اجتماعی	اثرگذاری				عدم قطعیت	
		میانگین	اسکوئر	آماره کای	معداری	میانگین	اسکوئر
بین المللی	شرکت فعال ایران در نمایشگاه‌ها و همایش‌های تخصصی بین‌المللی	۴/۲۳	۱۶/۵۱	۰/۰۰۰	۳/۹۰	۵۶/۵۷	۰/۰۰۰
ملی	برگزاری تورهای گردشگری	۳/۳۰	۷۷/۴۳	۰/۰۰۰	۱/۹۳	۵۱/۴۳	۰/۰۰۰
	مشارکت جوامع محلی	۴/۶۱	۷۰/۸۶	۰/۰۰۰	۴/۵۰	۱۹/۴۹	۰/۰۰۰
	سطح و میزان تخصص منابع انسانی فعال	۳/۷۰	۳۶/۲۰	۰/۰۰۰	۲/۶۷	۳۳/۰۹	۰/۰۰۰
	نیروی انسانی فعال و آموزش‌دیده در گردشگری روستایی	۴/۰۵	۰/۹۱	۰/۰۰۰	۴/۰۰	۸/۶۰	۰/۰۰۰
	تنوع‌بخشی به محصولات و جاذبه‌های گردشگری روستایی	۴/۱۷	۶۷/۰۶	۰/۰۰۰	۳/۷۳	۲۱/۰۹	۰/۰۰۰
	حفظ و احیاء آداب و رسوم، فرهنگ محلی و سنتی خاص	۳/۳۰	۲۸/۱۴	۰/۰۰۰	۱/۹۷	۵۸/۵۱	۰/۰۰۰

سطح	عوامل اجتماعی	اثرگذاری				عدم قطعیت		
		میانگین	اسکوئر	آماره کای	سطح	میانگین	اسکوئر	سطح
	باور مقامات و نهادهای تصمیم‌گیر ایران به فواید و اثرات گردشگری	۳/۸۰	۸۱/۸۶	۰/۰۰۰	۳/۲۳	۲۵/۰۰	۰/۰۰۰	
	امنیت در مقاصد گردشگری روستایی	۴/۷۰	۱۴/۶۳	۰/۰۰۰	۴/۵۸	۷۵/۵۷	۰/۰۰۰	
	وجود نهادهای مردمی، NGOها، تعاونی‌های روستایی فعال	۳/۱۰	۱۲۵/۴۳	۰/۰۰۰	۳/۳۰	۴۸/۶۳	۰/۰۰۰	
محلی	برخوردارانی نواحی روستایی شهرستان از جاذبه‌های متنوع فرهنگی	۳/۵۷	۵۲/۸۶	۰/۰۰۰	۲/۰۰	۱۱۷/۰۳	۰/۰۰۰	
	وجود جاذبه‌های گردشگری تاریخی پراکنده در روستاهای شهرستان	۳/۱۷	۵۲/۱۷	۰/۰۰۰	۲/۱۷	۹۶/۲۰	۰/۰۰۰	
	برپایی جشنواره‌های مختلف در سطح روستاهای شهرستان	۴/۳۳	۵/۷۱	۰/۰۰۰	۳/۹۷	۴۷/۵۷	۰/۰۰۰	
	بالا بودن روحیه گردشگری روستائیان شهرستان	۴/۰۷	۸۷/۲۰	۰/۰۰۰	۳/۲۰	۲۸/۸۶	۰/۰۰۰	

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

۴. میزان اثرگذاری و عدم قطعیت عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

میانگین ارزیابی کارشناسان از اثرگذاری عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی معادل ۴/۰۱ است. در بین ۶ عامل، «ارتقاء کمیت و کیفیت دسترسی به ICT و امکانات مخابراتی» با میانگین ۴/۵۷، «برخوردارانی مقاصد گردشگری روستایی شهرستان از وبسایت‌های تخصصی و به‌روز جهت ارائه خدمات و اطلاعات به گردشگران» با میانگین ۴/۳۳، بیشترین اثرگذاری را داشته‌اند. میانگین احتمال وقوع عوامل تکنولوژیکی توسعه پایدار گردشگری معادل ۳/۵۶ است. در بین عوامل، وضعیت آینده و احتمال وقوع «ارتقاء کمیت و کیفیت دسترسی به ICT و امکانات مخابراتی» با میانگین ۴/۶۳، بالاترین ارزیابی را به‌خود اختصاص داده است (جدول ۸).

جدول ۸. بررسی وضعیت اثرگذاری عوامل تکنولوژیکی بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

سطح	عوامل تکنولوژیک					
	اثرگذاری			عدم قطعیت		
	میانگین	اسکوئر	آماره کای	معداری	سطح	میانگین
بین المللی	۴/۰۷	۰/۳۷	۰/۰۰۰	۳/۸۰	۲۳/۹۴	۰/۰۰۰
ملی	۴/۰۴	۳۰/۰۳	۰/۰۰۰	۳/۹۸	۵۹/۲۹	۰/۰۰۰
	۴/۵۷	۲/۸۰	۰/۰۰۰	۴/۶۳	۲۱/۴۶	۰/۰۰۰
	۳/۸۷	۲/۱۷	۰/۰۰۰	۳/۵۰	۳۹/۵۷	۰/۰۰۰
	۳/۱۷	۳/۷۱	۰/۰۰۰	۲/۰۳	۶۲/۲۳	۰/۰۰۰
محلی	۴/۳۳	۱۲/۳۷	۰/۰۰۲	۳/۹۰	۵۶/۷۱	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

۵. میزان اثرگذاری و عدم قطعیت عوامل محیطی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

میانگین ارزیابی کارشناسان از اثرگذاری ۱۴ عامل محیطی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی، ۴/۴۲ است. در بین عوامل محیطی، «اتخاذ سیاست‌های محیطی مناسب در مقاصد گردشگری روستایی کشور با تأکید بر گردشگری پایدار» با میانگین ۴/۹۷، بیشترین اثرگذاری و پس از آن، «گرمایش زمین و افزایش دما، کاهش بارندگی، ادامه خشکسالی و کاهش منابع آب، کاهش سطح مزارع و باغات و در نتیجه، تحلیل رفتن چشم‌اندازهای زیبا در نواحی روستایی»، «بالابردن کیفیت محیطی و کالبدی روستاهای مقصد گردشگری کشور» و «استفاده و بهره‌برداری درست از ظرفیت‌های فیزیکی-کالبدی گردشگری روستایی شهرستان» با میانگین ۴/۸۷، بالاترین اثرگذاری را دارند. میانگین احتمال وقوع عوامل محیطی شناسایی شده در توسعه پایدار گردشگری، معادل ۳/۷۲ است. «وضعیت آینده و

احتمال وقوع»، «اتخاذ سیاست‌های محیطی مناسب در مقاصد گردشگری روستایی کشور با تأکید بر گردشگری پایدار»، با میانگین ۴/۶۱ بالاترین و پس از آن، «بالا بردن کیفیت محیطی و کالبدی روستاهای مقصد گردشگری کشور» با میانگین ۴/۵۹ قرار دارد (جدول ۹).

جدول ۹. بررسی وضعیت اثرگذاری عوامل محیطی بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

سطح	عوامل محیطی	اثرگذاری			عدم قطعیت		
		میانگین	اسکور	معماری	سطح	میانگین	اسکور
بین‌المللی	اتخاذ سیاست‌های مطلوب بین‌المللی	۳/۸۰	۵۱/۲۰	۰/۰۰۰	۴/۲۳	۵۵/۴۹	۰/۰۰۰
	تغییرات اقلیمی	۴/۸۷	۵۴/۹۱	۰/۰۰۰	۴/۵۰	۳۵/۲۶	۰/۰۰۰
ملی	اتخاذ سیاست‌های محیطی مناسب	۴/۹۷	۶۲/۲۳	۰/۰۰۰	۴/۶۱	۳۱/۰۶	۰/۰۰۰
	بالا بردن کیفیت محیطی و کالبدی	۴/۸۷	۱۰۶/۴۰	۰/۰۰۰	۴/۵۹	۶۰/۵۱	۰/۰۰۰
	توجه به حفاظت محیطی	۴/۴۳۹	۶۲/۲۳	۰/۰۰۰	۴/۳۴	۵۷/۴۳	۰/۰۰۰
	ایجاد زیرساخت‌های مطلوب حمل و نقل	۴/۰۹	۴۸/۰۶	۰/۰۰۰	۴/۳۷	۵۳/۰۹	۰/۰۰۰
	تقویت زیرساخت‌های توسعه‌ای و عمومی	۴/۷۰	۱۴/۶۳	۰/۰۰۰	۴/۵۳	۲۴/۵۱	۰/۰۰۰
محلی	جلوه‌های کالبدی اصیل و سنتی در روستاهای شهرستان نیشابور	۴/۰۳	۶۰/۴۶	۰/۰۰۰	۲/۱۰	۱۳۱/۴۹	۰/۰۰۰
	بهره‌برداری درست از ظرفیت‌های فیزیکی-کالبدی روستاهای شهرستان	۴/۸۷	۱۰۶/۴۰	۰/۰۰۰	۴/۵۷	۵۷/۸۹	۰/۰۰۰
	مستعدبودن برخی از روستاهای شهرستان جهت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری	۳/۹۰	۶۹/۹۷	۰/۰۰۰	۱/۹۷	۱۱۵/۳۷	۰/۰۰۰
	ایجاد مراکز اقامتی مناسب در روستاهای مقصد گردشگری شهرستان	۴/۰۷	۹۱/۷۴	۰/۰۰۰	۱/۸۳	۶۰/۲۰	۰/۰۰۰
	همجواری با بازارهای مهم گردشگری استان و ایجاد مزیت برای شهرستان نیشابور	۴/۴۷	۶۰/۲۰	۰/۰۰۰	۳/۶۳	۳۶/۴۳	۰/۰۰۰

سطح	عوامل محیطی	اثرگذاری			عدم قطعیت		
		میانگین	اسکوئر آماره کای	معناداری سطح	میانگین	اسکوئر آماره کای	معناداری سطح
	برخورداری روستاهای شهرستان از جاذبه‌های متنوع طبیعی گردشگری	۴/۷۰	۲۹/۶۰	۰/۰۰۰	۴/۵۰	۳۷/۲۰	۰/۰۰۰
	ظرفیت بالای روستاهای دامنه جنوبی ارتفاعات بینالود واقع در شهرستان نیشابور	۴/۱۳	۷۰/۷۴	۰/۰۰۰	۳/۹۷	۳۲/۵۱۴	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

۶. میزان اثرگذاری و عدم قطعیت عوامل قانونی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

میانگین ارزیابی کارشناسان از اثرگذاری مجموعه عوامل قانونی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی، ۴/۰۶ است. در بین عوامل ۱۲ گانه، «توجه ویژه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به روستاهای مقصد/هدف گردشگری» با میانگین ۴/۷۳، «به‌کارگیری مدیران متخصص و باتجربه در صنعت گردشگری کشور با تأکید بر گردشگری روستایی» با میانگین ۴/۷۳ و «تهیه طرح تفصیلی ویژه روستاهای مقصد گردشگری شهرستان و برنامه‌ریزی در مقاصد گردشگری روستایی با هدف ایجاد فضای تفریحی و بالابردن سطح جذابیت محیطی» با میانگین ۴/۶۷، بیشترین اثرگذاری را بر توسعه پایدار گردشگری روستایی دارند. میانگین احتمال وقوع عوامل قانونی توسعه پایدار گردشگری، ۳/۸۶ است. در بین عوامل قانونی وضعیت آینده و احتمال وقوع «توجه ویژه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به روستاهای مقصد/هدف گردشگری» با میانگین ۴/۶۷، «به‌کارگیری مدیران متخصص و باتجربه در صنعت گردشگری کشور با تأکید بر گردشگری روستایی» با میانگین ۴/۶۰، «تهیه طرح تفصیلی ویژه روستاهای مقصد گردشگری شهرستان و برنامه‌ریزی در مقاصد گردشگری روستایی با هدف ایجاد فضای تفریحی و بالابردن سطح جذابیت محیطی» با میانگین ۴/۵۸، بالاترین وضعیت آینده و احتمال وقوع را به‌خود اختصاص داده است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. بررسی وضعیت اثرگذاری عوامل قانونی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

سطح	عوامل قانونی	اثرگذاری			عدم قطعیت			
		میانگین	اسکوئر	آماره کای	معناداری	سطح	میانگین	
بین المللی	محدودیت‌های قانونی در گردشگری بین‌المللی	۳/۸۰	۴۳/۵۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۷۳/۸۹	۴/۰۳	
	انعقاد تفاهم‌نامه‌های همکاری با برخی کشورها در زمینه گردشگری	۳/۴۷	۲۳/۳۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۵۰/۸۰	۳/۶۳	
ملی	به‌کارگیری مدیران متخصص و باتجربه	۴/۷۳	۱۸/۵۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۴۷/۰۹	۴/۶۰	
	برنامه‌ریزی مناسب و در نظر گرفتن چشم‌انداز روشن	۴/۱۴	۲۴/۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۲۴/۳۷	۴/۳۴	
	استفاده مطلوب از ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	۴/۶۱	۲۲/۸۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۵۵/۳۷	۴/۵۴	
	تدوین و اجرایی کردن سند جامع و راهبردی توسعه گردشگری روستایی	۴/۵۷	۳۸/۶۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۶۱/۷۷	۴/۵۰	
	توجه ویژه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به روستاهای مقصد	۴/۷۳	۶۷/۰۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۵۴/۰۲۹	۴/۶۷	
	توجه به گردشگری روستایی در اسناد بالادستی	۲/۸۷	۴۷/۷۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۷۴/۶۰	۲/۲۳	
	تدوین سند راهبردی توسعه گردشگری روستایی در سطح استان	۳/۵۷	۲۲/۹۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۲۴/۵۴	۲/۵۳	
	مسیریابی مطلوب آزادراه حرم تا حرم	۴/۲۰	۲۵/۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۳۹/۲۹	۳/۸۳	
	ملی	ثبت ۱۲۰ اثر تاریخی، ۲ جاذبه طبیعی و ۳ جاذبه فرهنگی شهرستان نیشابور در فهرست آثار ملی کشور	۳/۷۳	۴۸/۵۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۳۰/۷۱	۳/۴۰
		تهیه طرح تفصیلی ویژه روستاهای مقصد گردشگری شهرستان نیشابور	۴/۶۷	۵۴/۹۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۳۶/۳۷	۴/۵۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

بررسی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی

در این مطالعه، تعداد ۶۶ عامل در چارچوب تحلیل محیطی PESTEL مورد بررسی قرار گرفت. در این بین، ۱۸ عامل محلی، ۳۴ عامل ملی، ۱۴ عامل بین‌المللی شناسایی شد. میانگین اثرگذاری مجموعه ۱۸ عامل محلی، برابر ۱/۱۴ با عدم قطعیت ۳/۱۸ است. بالاترین میانگین تأثیرگذاری مربوط به عوامل اقتصادی با (۴/۳۴) است. میانگین اثرگذاری مجموعه ۳۴ عامل ملی برابر ۴/۰۳ با عدم قطعیت ۳/۶۴ است. بیشترین میانگین اثرگذاری مربوط به عوامل محیطی با میانگین (۴/۶۰) است. میانگین مجموعه ۱۴ عامل بین‌المللی برابر ۳/۸۹ با عدم قطعیت ۳/۸۲۴ است. بیشترین میانگین مربوط به عوامل محیطی با میانگین (۴/۳۳) است. مطابق نتایج جدول، عوامل بین‌المللی از نظر میزان عدم قطعیت و عوامل محلی از نظر میزان تأثیر، بیشترین تأثیر را بر توسعه گردشگری روستایی شهرستان داشته‌اند.

جدول ۱۱. میانگین عوامل مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی براساس سه سطح محلی، ملی و بین‌المللی

میانگین		سطح	علامت اختصاری
میزان تأثیر	عدم قطعیت		
۴/۱۴	۳/۱۸	محلی	Local(L)
۴/۰۳	۳/۶۴	ملی	International(I)
۳/۸۹	۳/۸۲	بین‌المللی	Global(G)

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

پیشران‌های کلیدی توسعه پایدار گردشگری روستایی شهرستان نیشابور

عواملی که میانگین آنها در بعد تأثیرگذاری مساوی و بزرگتر از ۴/۵ و در بعد عدم قطعیت نیز مساوی و بزرگتر از ۴/۵ بودند، به‌عنوان عامل بحرانی انتخاب شدند. بنابراین، براساس جدول شماره (۱۲)، از میان ۶۶ عامل بررسی‌شده در این پژوهش، ۱۶ عامل به‌عنوان کلیدی‌ترین و تأثیرگذارترین پیشران‌ها بر توسعه پایدار گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه بر مبنای نظر خبرگان اجرایی و دانشگاهی انتخاب شد.

جدول ۱۲. پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی

بعد	پیشران	میانگین		انحراف معیار	
		عدم قطعیت	میزان تأثیر	عدم قطعیت	میزان تأثیر
سیاسی	تحریم‌های اقتصادی و سیاسی	۴/۵۱	۴/۶۸	۰/۹۱۵	۰/۶۵۱
اقتصادی	نرخ بالای تورم و رکود اقتصادی طولانی مدت	۴/۵۵	۴/۹۳	۰/۷۵۹	۰/۲۵۴
اجتماعی	امنیت در مقاصد گردشگری روستایی	۴/۵۸	۴/۷۰	۰/۹۹۴	۰/۴۶۶
	مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی گردشگری	۴/۵۰	۴/۶۱	۱/۰۳۳	۰/۹۹۴
تکنولوژیک	ارتقاء کمیّت و کیفیت دسترسی به ICT و امکانات مخابراتی	۴/۶۳	۴/۵۷	۰/۸۷۴	۰/۵۰۴
محیطی	برخورداری روستاهای شهرستان از جاذبه‌های متنوع طبیعی	۴/۵۰	۴/۵۷	۰/۷۷۴	۰/۵۷۱
	تقویت تسهیلات و زیرساخت‌های توسعه‌ای و عمومی	۴/۵۳	۴/۷۰	۰/۹۴۷	۰/۴۶۶
	بالا بردن کیفیت محیطی و کالبدی روستاهای مقصد گردشگری	۴/۵۹	۴/۸۷	۰/۹۲۸	۰/۴۳۴
	استفاده و بهره‌برداری درست از ظرفیت‌های گردشگری روستایی	۴/۵۷	۴/۸۷	۰/۶۹۱	۰/۴۳۴
	اتخاذ سیاست‌های محیطی مناسب در مقاصد گردشگری روستایی	۴/۶۱	۴/۹۷	۰/۸۱۹	۰/۱۸۳
	تغییرات اقلیمی	۴/۵۰	۴/۸۷	۰/۸۹۸	۰/۵۰۷
قانونی	تهیه طرح تفصیلی ویژه روستاهای مقصد گردشگری شهرستان	۴/۵۸	۴/۶۷	۰/۸۲۰	۰/۶۰۶
	تدوین و اجرایی کردن سند جامع و راهبردی توسعه گردشگری	۴/۵۰	۴/۵۷	۰/۷۳۱	۰/۶۷۹
	توجه ویژه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری	۴/۶۷	۴/۷۳	۰/۶۶۱	۰/۵۲۱
	به‌کارگیری مدیران متخصص و باتجربه در صنعت گردشگری	۴/۶۰	۴/۷۳	۰/۶۷۵	۰/۴۵۰
	استفاده مطلوب از ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی	۴/۵۴	۴/۶۱	۰/۷۹۱	۰/۴۳۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۱

جمع‌بندی (نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات)

باتوجه به اینکه آینده‌نگری توسعه پایدار گردشگری در حوزه روستایی شهرستان نیشابور به‌عنوان یک سیستم پیچیده نیازمند بررسی عوامل مؤثر بر آن بود، در این مطالعه، ۶۶ عامل مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی در چارچوب تحلیل محیطی PESTEL شناسایی شد تا بتوان متناسب با ظرفیت‌های منطقه و در پیوند با مطالعات آینده‌پژوهی به برنامه‌ریزی مطلوبی دست یافت. نیروهای محیطی در بخش‌های سیاسی (P)، اقتصادی (E)، اجتماعی (S)، تکنولوژیکی (T)، محیطی (E) و قانونی (L) در سه سطح محلی، ملی و بین‌المللی تعریف شد. برای شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری، عواملی که میانگین آنها از نظر تأثیرگذاری و عدم قطعیت مساوی و بزرگتر از ۴/۵ بودند، به‌عنوان عامل بحرانی انتخاب شدند. براین‌اساس، از میان ۶۶ عامل، ۱۶ عامل به‌عنوان کلیدی‌ترین و تأثیرگذارترین پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی شناسایی شدند.

از میان عوامل شناسایی‌شده سیاسی، تحریم‌های اقتصادی و سیاسی و تبعات گسترده آن در عرصه گردشگری که در سطح جهانی نسبت مستقیمی با صلح و ثبات سیاسی کشورها دارد، به‌عنوان عامل کلیدی شناسایی شد. نرخ بالای تورم و رکود اقتصادی طولانی‌مدت در سال‌های اخیر به‌دلیل تأثیر منفی بر انتخاب فعالیت‌های گردشگری و کاهش سرمایه‌گذاری و عدم جذب گردشگران داخلی و خارجی و همچنین باتوجه به نقش بسیار مهم اقتصاد در موفقیت توسعه گردشگری، در بعد اقتصادی، پیشران کلیدی تلقی می‌شود. امنیت و مشارکت به‌عنوان مهمترین و زیربنایی‌ترین اصول در تدوین استراتژی توسعه گردشگری در جهان جزو پیشران‌های کلیدی اجتماعی شناسایی شدند. فناوری اطلاعات برای عملیات رقابتی مقاصد گردشگری و همچنین مدیریت توزیع و بازاریابی مقاصد روی یک مقیاس جهانی ضروری است و نقش مهمی در گردشگری پایدار از طریق مدیریت و نظارت کارایی اطلاعات زیست‌محیطی در مقاصد دارد؛ لذا، بین عوامل تکنولوژیکی مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی جزو پیشران‌های کلیدی تلقی شد. گردشگری روستایی وابسته به کیفیت روستا، ویژگی‌های فیزیکی، مناظر، ایجاد جاده‌ها و سهولت دسترسی گردشگران برای گذراندن اوقات فراغت و فراهم‌ساختن امکاناتی جهت پیاده‌روی است و بر همین اساس ویژگی‌های محیطی، عاملی مهمی در جذب

مسافران و حس تعلق ساکنان، مورد سنجش قرار می‌گیرد و از دیدگاه نخبگان، برخورداری روستاهای شهرستان از جاذبه‌های متنوع طبیعی گردشگری، تقویت تسهیلات و زیرساخت‌های توسعه‌ای و عمومی در روستاهای مقصد گردشگری، بالابردن کیفیت محیطی و کالبدی روستاهای مقصد گردشگری، استفاده و بهره‌برداری درست از ظرفیت‌های گردشگری روستایی شهرستان، اتخاذ سیاست‌های محیطی مناسب در مقاصد گردشگری روستایی با تأکید بر گردشگری پایدار و تغییرات اقلیمی به‌عنوان پیشران‌های کلیدی محیطی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی شناخته شدند که در بعد قانونی عوامل تهیه طرح تفصیلی ویژه روستاهای مقصد گردشگری شهرستان و برنامه‌ریزی در مقاصد گردشگری روستایی با هدف ایجاد فضای تفریحی و بالابردن سطح جذابیت محیطی، تدوین و اجرایی کردن سند جامع و راهبردی توسعه گردشگری روستایی، توجه ویژه سازمان میراث فرهنگی و گردشگری به روستاهای مقصد/هدف گردشگری، به‌کارگیری مدیران متخصص و باتجربه در صنعت گردشگری، استفاده مطلوب از ظرفیت‌های سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به‌عنوان پیشران‌های کلیدی قانونی شناسایی شدند؛ چراکه تهیه و تصویب طرح‌های جامع و تفصیلی با فراهم‌آوردن زمینه شناخت پتانسیل‌ها و محدودیت‌های توسعه گردشگری روستایی می‌تواند موجب توسعه گردشگری شود و ازسوی دیگر، زمینه افزایش میزان کارآیی تأسیسات و تجهیزات روستایی، استفاده مناسب از ظرفیت‌ها و سرمایه‌های فیزیکی، انسانی و مالی را در راستای پایداری و تأمین فضای لازم برای توسعه گردشگری در روستاها محقق کند. نتایج پژوهش حاضر از نظر شناسایی پیشران‌های کلیدی: تقویت تسهیلات و زیرساخت‌های توسعه‌ای و عمومی، ارتقاء مشارکت جوامع محلی، کمیت و کیفیت دسترسی به ICT، حفظ درآمد پایدار، سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، طرح جامع گردشگری، تورم، زیرساخت حمل و نقل، شرایط آب و هوایی و خشکسالی، امنیت و تهیه طرح جامع شهرستان با مطالعه معدنی و تقوی زیروانی (۱۴۰۱)، مهدوی و جلال‌آبادی (۱۴۰۱)، شامرا و همکاران (۲۰۲۰)، نظم‌فر و بخشی (۱۴۰۰)، فتحی‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) و رحیمی و همکاران (۱۳۹۹) هم‌سو است. نتایج مطالعه با پژوهش ویسی و همکاران (۱۳۹۸) که نشان دادند سیستم گردشگری منطقه در مسیر توسعه ناپایدار قرار دارد، مشابهت دارد؛ ولی در شکل‌گیری این وضعیت، پیشران‌های تجمع‌یافته در شاخص‌های اقتصادی، مدیریتی- نهادی و

محیطی-کالبدی، اثرگذارتر از پیشران‌های اجتماعی است؛ درحالی‌که در مطالعه حاضر پیشران‌های محیطی و اجتماعی و تکنولوژیک اثرگذارتر از پیشران‌های قانونی و اقتصادی هستند.

توجه کافی برنامه‌ریزان، سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان به عوامل تأثیرگذار بر تبیین چشم‌انداز آینده گردشگری پایدار، اولویت‌بندی و مدنظر قراردادن روابط عوامل با یکدیگر و در سطوح مختلف، موجب ایجاد بسترهای لازم جهت تحقق، توسعه، تکامل مطلوب و الگومدار گردشگری روستایی شهرستان خواهد شد.

باتوجه به سهم بسیار اندک شهرستان نیشابور از درآمد گردشگری و به‌صورت خاص، گردشگری روستایی، به‌رغم جاذبه‌های بسیار بالا، مسئولین باید توجه داشته باشند در صورتی‌که در زمان مناسب به موضوع گردشگری روستایی که تأثیرات چشمگیری در رونق صنعت گردشگری کشور در وهله اول و اقتصادی کشور و اشتغال‌زایی در وهله دوم دارد، نپردازند، به‌دلیل اشباع‌شدن بازار توسط رقبا، در سال‌های بعد ورود به آن بسیار سخت، هزینه‌بر و حتی غیرممکن خواهد بود.

منابع

- امین بیدختی، علی اکبر و نظری، ماشالله (۱۳۸۸). «نقش بازاریابی در توسعه صنعت گردشگری». *چشم‌انداز مدیریت بازرگانی*، سال ۹، شماره ۳۲: ۴۹-۶۸.
- انبارلو، علیرضا و سیم‌چی، معصومه (۱۳۹۵). «نقش آینده‌پژوهی در توسعه پایدار شهری». *کنفرانس پژوهش‌های نوین در علوم و مهندسی*، مؤسسه آموزش عالی علامه رفیعی، ۱۱-۱.
- ایمانی، بهرام؛ ناصری‌منش، علی و مهدی، علی (۱۳۹۷). «بررسی و تحلیلی بر نقش و جایگاه آئین‌های بومی و سنتی در توسعه پایدار گردشگری روستایی مورد مطالعه: منطقه سوادکوه در استان مازندران». *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، سال ۱۰، شماره ۲: ۸۷-۱۰۵.
- ایمانی، بهرام، و رضوی، سیدمختار (۱۳۹۹). «شناسایی پیشران‌های مؤثر بر وضعیت آینده گردشگری پایدار با رویکرد آینده‌پژوهی مورد مطالعه: روستاهای بخش مرکزی شهرستان سرعین». *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، ۲۹(۲): ۷۱-۹۰.
- بزاززاده، مهدی؛ داداش‌پور، هاشم و معطوف، شریف (۱۳۹۳). «بررسی و تحلیل عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه منطقه‌ای با رویکرد آینده‌نگاری منطقه‌ای؛ مطالعه موردی: استان آذربایجان غربی». *برنامه‌ریزی فضایی*، سال ۴، شماره ۲، پیاپی ۱۳: ۷۹-۱۰۴.
- بورقانی فراهانی، سهیلا؛ فرهنگی، علی‌اکبر و مشهدی، سحر (۱۳۹۲). «تحلیل شاخص‌های مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری روستایی، پیمایشی پیرامون روستای گرمه». *مدیریت دولتی*، سال ۵، شماره ۱: ۴۱-۶۴.

بهبودی، صدیقه؛ رهنما، محمدرحیم؛ جوان، جعفر و عنابستانی، علی‌اکبر (۱۳۹۷). «شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری؛ مطالعه موردی استان یزد». *مطالعات جغرافیایی مناطق خشک*، سال ۹، شماره ۳۳: ۵۲-۳۷.

پژوهشکده گردشگری (۱۳۹۵). *مطالعات آمایشی استان خراسان رضوی*. دانشگاه فردوسی مشهد. پورامرایی، سمیرا؛ اکبری، محمدرضا و صابری، امیر (۱۳۹۴). «جایگاه فضاهای سبز شهری در گذران اوقات فراغت و گردشگری شهروندان». *مطالعات مدیریت گردشگری*، سال ۱۰، شماره ۳۱: ۸۴-۷۱.

تقدیسی، احمد؛ وارثی، حمیدرضا؛ احمدیان، مهدی و عسگری، حمید (۱۳۹۴). «شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در مناطق روستایی؛ مطالعه موردی: مناطق روستایی شهرستان جیرفت». *پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، سال ۴، شماره ۱، پیاپی ۹: ۱۴-۱.

تقی‌زادگان، مریم (۱۳۹۳). «نقش شبکه‌های اجتماعی آنلاین بر صنعت گردشگری: رویکرد سیاست‌گذارانه به نقش تکنولوژی ارتباطی جدی در صنعت گردشگری ایران». *اولین همایش بین‌المللی علمی راهبردی توسعه گردشگری جمهوری اسلامی ایران چالش‌ها و چشم‌اندازها، جهاد دانشگاهی، پژوهشکده گردشگری*، ۱۳-۱.

حاجی‌نژاد، علی؛ عبدی، ناصر و پایدار، ابوذر (۱۳۹۵). «مطالعه تطبیقی عوامل ساختاری، کارکردی و نهادی المان‌های گردشگری شهری و عوامل مؤثر بر توسعه آنها؛ مطالعه موردی: برج‌های آزادی و ایفل». *فصلنامه گردشگری شهری*، سال ۳، شماره ۱: ۱۰۸-۹۳.

حسینی، علی و رحیم‌زاده، معصومه (۱۳۹۸). «آینده‌نگاری صنعت گردشگری در تهران». *گردشگری شهری*، سال ۶، شماره ۱: ۱۴۸-۱۳۵.

حسینی ماچک پشتی، سیدحمید؛ دیوسالار، اسدالله؛ معلمی، مصطفی و یزدانی، علیرضا (۱۳۹۲). «بررسی نقش رسانه‌های جمعی در توسعه گردشگری شهر ساری». *اولین همایش ملی مدیریت گردشگری، طبیعت‌گردی و جغرافیا، همدان، دانشکده شهید مفتح*، ص ۲۱-۱.

حیدرزاده دهکرده، مژده؛ احمدی، حسن و عظیمی، نورالدین (۱۳۹۶). «شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی؛ مطالعه موردی: استان چهارمحال و بختیاری». *سومین همایش ملی معماری و شهر پایدار*.

حیدری ساربان، وکیل (۱۳۹۶). «عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه مردم محلی؛ مورد مطالعه: دهستان سردابه شهرستان اردبیل». *گردشگری و توسعه*، سال ۶، شماره ۳: ۱۹۸-۱۷۷.

دائی کریم‌زاده، سعید؛ قبادی، سارا و فرودستان، نسیم (۱۳۹۲). «عوامل مؤثر بر تقاضای گردشگری بین‌المللی ایران: رهیافت خودتوضیح با وقفه‌های گسترده (ARDL)». *مطالعات مدیریت گردشگری*، سال ۸، شماره ۲۳: ۱۵۴-۱۳۱.

- دلاور، علی؛ قادری، اسماعیل و مجدی، نیما (۱۳۹۳). «جایگاه رسانه‌های اجتماعی در توسعه بازاریابی گردشگری الکترونیکی ایران». *مطالعات مدیریت گردشگری*، سال ۹، شماره ۲۸: ۱۶-۱.
- دهده‌زاده‌سیلابی، پروین و احمدی‌فرد، نرگس (۱۳۹۸). «تعیین پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌پژوهی؛ مطالعه موردی شهرستان‌های استان مازندران». *جغرافیا و پایداری محیط*، سال ۹، شماره ۱: ۸۹-۷۳.
- دهشیری، محمدرضا (۱۳۹۳). «بررسی نقش عوامل زمینه‌ای بر اهمیت به توسعه گردشگری بین‌المللی؛ مطالعه موردی: نگرش مدیران و کارشناسان سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری». *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال ۳، شماره ۸: ۱۲۶-۱۰۸.
- رحیمی، بهاره؛ ظاهری، محمد و کریم‌زاده، حسین (۱۳۹۹). «شناسایی و تحلیل پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی با رویکرد آینده‌پژوهی؛ مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری شهرستان سقز». *برنامه‌ریزی توسعه گردشگری*، سال ۹، شماره ۳۵: ۱۱۱-۹۰.
- سرائی، محمدحسین؛ علیرزاده شورکی، یحیی و رضایی، محمدرضا (۱۳۹۹). «شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر در گردشگری پایدار و تدوین مطلوب‌ترین سناریو؛ موردپژوهی: شهر تاریخی میبد». *کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی*، سال ۸، شماره ۱: ۱۳۱-۱۱۳.
- سندگل، مهدی و شریفی‌نیا، زهرا (۱۳۹۵). «بررسی موانع و مشکلات توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی: شهرستان قائمشهر». *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، سال ۶، شماره ۲۵: ۸۳-۷۱.
- شاه‌آبادی، ابوالفضل و سیاح، علی (۱۳۹۲). «تأثیر زیرساخت‌های اقتصادی بر گردشگری: رویکرد پانل دیتا مقایسه تطبیقی کشورهای درحال توسعه و توسعه‌یافته». *برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، سال ۲، شماره ۷: ۴۳-۲۵.
- شفیعی، ساناز؛ رجب‌زاده قطری، علی؛ حسن‌زاده، علیرضا و جهانیان، سعید (۱۳۹۶). «بررسی تأثیر فناوری اطلاعات بر توسعه پایدار مقاصد گردشگری به‌منظور توسعه مقاصد گردشگری هوشمند با استفاده از رویکرد فراترکیب». *تحقیقات بازاریابی نوین*، سال ۷، شماره ۴، پیاپی ۲۷: ۱۱۶-۹۵.
- طالبی دادوکلائی، زهرا و زالی، نادر (۱۳۹۶). «چالش‌های توسعه پایدار گردشگری در استان مازندران با رویکرد آینده‌پژوهی». *سومین همایش ملی معماری و شهر پایدار*.
- علیدادی سلیمانی، لیلا و زمانی، زهرا (۱۳۹۷). «شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر جذب گردشگران بین‌المللی؛ مورد مطالعه، شهر اصفهان». *کنفرانس عمران، معماری و شهرسازی کشورهای جهان اسلام*، تبریز.
- فتحی‌زاده، فرح؛ عزیزپور، فرهاد و صنعتی شرقی، نادر (۱۳۹۸). «پیشران‌های کلیدی مؤثر در توسعه گردشگری روستایی؛ مطالعه موردی: روستای هدف گردشگری دیزباد علیا». *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، سال ۱۷، شماره ۲: ۱۴۶-۱۲۳.

قاسمی یالقوز آغاچ، اکبر؛ اسدزاده، احمد؛ ایمانی خوشخو؛ محمدحسین و جبارزاده، یونس (۱۳۹۶). «ارزیابی عوامل جذب گردشگران درمانی با رویکرد تصمیم‌گیری چندمعیاره ترکیبی فازی؛ مطالعه موردی: استان آذربایجان شرقی». گردشگری و توسعه، سال ۶، شماره ۳، پیاپی ۱۲: ۵۷-۳۹.

قنبری گردونک، زهرا؛ متقی، پیمان و ملکی، محمدحسن (۱۳۹۵). «شناسایی سناریوهای باورپذیر و محتمل پیش روی گردشگری مذهبی در استان قم». رساله کارشناسی ارشد. دانشگاه قم، دانشکده مدیریت، رشته مدیریت صنعتی، گرایش تولید و عملیات.

کوهی، الهام؛ میبودی، حسین؛ طالشی، مصطفی و کوهی، الهه (۱۳۹۲). «نقش رسانه‌های ارتباط جمعی در توسعه و پیشرفت صنعت گردشگری پایدار؛ مطالعه موردی: شهرستان آمل». نشریه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال ۵: ۱۹-۳۰.

لحمیان، رضا؛ عبوری، مهدی و براری، معصومه (۱۳۹۲). «نقش میلمان شهری در توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی: شهر ساری». آمایش جغرافیایی فضا، سال ۳، شماره ۱۰: ۱۰۱-۱۲۰.

لطفی عاقل، راضیه؛ موسائی، میثم و وثوقی، منصور (۱۳۹۸). «بررسی نقش عوامل اجتماعی مؤثر بر توسعه گردشگری؛ مطالعه موردی: شهر همدان». اقتصاد و بانکداری اسلامی، شماره ۲۶: ۲۹۵-۲۸۲.

محمدپور جابری، مرتضی (۱۳۹۶). «بیین و بازتعریف فرآیند برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای با رویکرد آینده‌نگاری راهبردی مورد پژوهی استان خراسان شمالی». رساله دکتری. دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری.

محمدی، کریم؛ محمدزاده، مهناز و شرقی، طاهره (۱۳۹۸). «شناسایی و بررسی عوامل مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری روستایی؛ مطالعه موردی: روستای زرآباد بخش الموت شرقی قزوین». راهبردهای توسعه روستایی، سال ۶، شماره ۴: ۴۴۳-۴۲۷.

مروت، حبیب؛ سالم، علی اصغر و خادم نعمت‌اللهی، محبوبه (۱۳۹۷). «شناسایی عوامل مؤثر بر تقاضای گردشگری خارجی». فصلنامه پژوهشنامه اقتصادی، سال ۱۸، شماره ۶۹: ۳۰۶-۲۷۵.

مظلومی نادر و جلالی سیدحسین (۱۳۹۱). شبکه‌های اجتماعی و موفقیت سیاست‌گذاری گردشگری ایران، مطالعات مدیریت گردشگری، ۷(۱۸): ۴۸-۲۵.

معادی، سهیلا (۱۳۹۱). «نخمن تابع تقاضای کل توریسم ایران با استفاده از روش ARDL». پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده مدیریت و اقتصاد.

معدنی، جواد و تقوی زیروانی، اسماعیل (۱۴۰۱). اولویت‌بندی پیشران‌های کلیدی و مؤثر گردشگری روستایی در بهبود معیشت خانوارهای روستایی؛ مورد: روستاهای پیرامون شهر سرعین. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۱۱، شماره ۴۰: ۲۴۹-۲۳۳.

موسوی، روح‌الله؛ موسوی، پروین و برومندان، فریبا (۱۳۹۳). «آینده‌پژوهی دانشی کاربردی در توسعه روستایی». سومین همایش ملی آینده‌پژوهی، تهران، ۱۳-۱.

مهدوی، افسون و جلال‌آبادی، لیلا (۱۴۰۱). «شناسایی پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه پایدار منظومه روستایی شهر بابک با رویکرد آینده‌پژوهی». *روستا و توسعه پایدار فضا*، سال ۳، شماره ۳: ۵۸-۸۲.

نجفی چمازکتی، ملک‌محمد (۱۳۹۰). «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در ایران با رویکرد جذب گردشگران خارجی». پایان‌نامه دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه پیام‌نور تهران - مرکز.

نظم‌فر، حسین و علی‌بخشی، آمنه (۱۴۰۰). «آینده‌پژوهی برنامه‌ریزی توسعه گردشگری؛ نمونه موردی، استان اردبیل». *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، سال ۲۱، شماره ۶۳: ۷۹-۵۹.

ویسی، فرزاد؛ صفیاری، رسول و منوچهری، سوران (۱۳۹۸). «پیشران‌های مؤثر بر توسعه پایدار گردشگری نواحی روستایی با تأکید بر آینده‌پژوهی؛ مورد مطالعه: بخش اورامان شهرستان سروآباد». *مطالعات اجتماعی گردشگری*، سال ۷، شماره ۱۴: ۷۲-۴۷.

ویسی، هادی و مهماندوست، خدیجه (۱۳۹۴). «بررسی موانع توسعه صنعت گردشگری بین‌المللی در ایران با تأکید بر گردشگری ورودی». *ژئوپلیتیک*، سال ۱۱، شماره ۱، پیاپی ۳۷: ۱۵۶-۱۳۵.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.17354331.1394.11.37.6.7>

یوسفی، فهیمه (۱۳۸۹). *تخمین تابع تقاضای جهانگردی ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه سیستان و بلوچستان، دانشکده اقتصاد و علوم رفتاری.

Awedyk, M., & Smolenska, O. (2017). ForeSight as a model of effective strategic planning in tourism. <https://www.researchgate.net/>. 1-13.

Ayhan, Ç. K., Taşlı, T. C., Özkök, F., & Tatlı, H. (2020). Land use suitability analysis of rural tourism activities: Yenice, Turkey. *Tourism Management*, 76, 103949. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.07.003>.

Baloglu, S., & Bringberg, D. (2013). Affective images of tourism destinations. *Journal of Travel Research*, Vol.35, No.4, 15-11. <https://doi.org/10.1177/004728759703500402>.

Belij, M. Veljković, J. & Pavlović, S. (2016). Role of local community in tourism development: Case study village Zabrega. *Glasnik Srpskog Geografskog Društva*, Vol.9, No.4, 1-14. <http://dx.doi.org/10.2298/GSGD1402001B>

Bush, G., Hanley, N., & Colombo, S. (2012). Measuring the demand for nature-based tourism in Africa: a choice experiment using the "cut-off" approach. *Stirling Economics Discussion Paper*, Vol.1, No.8, 1-20. <file:///C:/Users/My/Downloads/SEDP-2008-06-Bush-Hanley-Colombo.pdf>.

Chaudhry, P., & Gupta, R. K. (2015). Urban greenery and its sustainable extension strategies in hot arid region of India. *International Journal of Sustainable Society*, Vol.2, No.2, 146-155. <http://dx.doi.org/10.1504/IJSSOC.2010.033627>.

- Dwivedi, A .K. (2016) .Agri-tourism entrepreneurship: A tool to rural development. *Journal of Tourism Management*, Vol.5, No.11, 1-15.
<https://ssrn.com/abstract=2869642>.
- Jahanian, M. (2017). Futures studies of Tourism with a Spirituality Perspective. *International journal of Tourism & Spirituality*, Vol.2, No.1, 24-39.
<https://civilica.com/doc/1479972>.
- Kişi, N. (2019). A strategic approach to sustainable tourism development using the A`WOT hybrid method: A case study of Zonguldak, Turkey. *Sustainability*, Vol.11, No.4, 964. <https://doi.org/10.3390/su11040964>.
- Long, N. T., & Nguyen, T. L. (2018). Sustainable development of rural tourism in a Giang Province, Vietnam. *Sustainability*, Vol.10, No.4, 953.
<https://doi.org/10.3390/su10040953>.
- Mai, T., & Smith, C. (2018). Scenario-based planning for tourism development using system dynamic modelling: A case study of Cat Ba Island, Vietnam. *Tourism Management*, 68, 336-354.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.04.005>.
- Martínez, J. M. G., Martín, J. M. M., Fernández, J. A. S., & Mogorrón-Guerrero, H. (2019). An analysis of the stability of rural tourism as a desired condition for sustainable tourism. *Journal of Business Research*, 100, 165-174.
<https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.03.033>.
- Movahedi, R., Zolikhaei Sayar, L., Pouya, M., Aeini, G., & Bahadori, M. (2020). Factors Affecting Rural Tourism Cluster Development (Case Study: Ashtaran Village, Touyserkan County). *Journal of Research and Rural Planning*, Vol.9, No.3, 53-69.
<https://doi.org/10.22067/jrrp.v9i3.85336>.
- Pearce, D .G. (2010).Tourism and peripherality: perspectives from Asia and the south pacific. *Tourism and Hospitality Research*, Vol.3, No.4, 295-309.
- Postma, A. (2015). Investigating scenario planning—a European tourism perspective. *Journal of Tourism Futures*.
<https://doi.org/10.1177/146735840200300402>
- Sharma, G. D., Thomas, A., & Paul, J. (2021). Reviving tourism industry post-COVID-19: A resilience-based framework. *Tourism management perspectives*, 37, 100786.
<https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100786>.
- Tolon-Becerra, A., Lastra-Bravo, X., & Galdeano-Gomez, E. (2016). Endogenous model form sustainable development in Spanish rural areas. *International Journal of Sustainable Society*, Vol.2, No.2, 156-176.
<http://dx.doi.org/10.1504/IJSSOC.2010.033628>.
- Wanner, A., Pröbstl-Haider, U., & Feilhammer, M. (2021). The future of Alpine pastures—Agricultural or tourism development? Experiences from the German Alps. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 35, 100405.
<https://doi.org/10.1016/j.jort.2021.100405>.
- Wickens, E. (2008). Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas – Vibrant hope or impossible dream? *Tourism Management*, Vol.2, No.5, 71-79.

Identifying the key drivers of the sustainable development of rural tourism with a foresight approach (Case study: Neyshabur county)

Zahra mozaffari*

Maryam ghasemi**

Received: 30 November 2023

Accepted: 8 July 2024

Vol.5, No.17, Spring 2024

Abstract

Considering the stable and complex nature of the tourism system and its high impact on the trends, events and changes of the surrounding environment, it is necessary to identify the most important components affecting the sustainable development of rural tourism in Neyshabur city with a forward-looking approach. The population used in this study includes 60 experts and senior experts in rural tourism. In this study, 66 drivers were identified in the framework of PESTEL environmental analysis at three local, national and international levels. Of 66 drivers, 16 drivers were identified as driving forces in six dimensions. In this regard, the most important drivers affecting the sustainable development of rural tourism were identified as follow: of all the political factors, economic and political sanctions with an average effect of 4.68, of all the economic factors, the high rate of inflation and long-term economic recession with 4.93, of all the social factors, security in rural tourism destinations with

* PhD Graduate, Geography and Rural Planning, Department of Geography, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

** Assistant Professor, Geography and Rural Planning, Department of Geography, Faculty of Literature and Human Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran (Corresponding Author). Email: magh30@um.ac.ir

an average effect of 4.70, of all the technological factors, improving the quantity and quality of access to ICT and telecommunication facilities with an average effect of 4.57, of all the environmental factors, adopting a policy Suitable environmental factors in rural tourism destinations with emphasis on sustainable tourism were identified with an average effect of 4.97 and among the legal factors, the special attention of the cultural heritage and tourism organization to the villages of the tourism destination/goal with an average effect of 4.73. Finally, it can be concluded that the success in achieving the all-round goals of the future of sustainable rural tourism in Neyshabur depends on the effective interaction between key factors and drivers. By using the identified factors and taking into account their priority level and their effectiveness on each other, it is possible to formulate, prioritize and implement solutions to maintain the favorable situation or to turn the unfavorable situation into favorable in different dimensions.

Keywords: Sustainable Tourism, Rural Tourism Destinations, Impact and Uncertainty, Environmental Analysis (PESTEL), Neyshabur County

JEL Classification: Z13, R58, R11, Q1